

INSTRUMENT VOOR OPSPORING VAN DWINGENDE CONTROLE

Gids voor klinisch psychologen

Instituut voor de gelijkheid
van vrouwen en mannen

.be

Inhoudstafel

Context	4
Voorwoord	5
01. Dwingende controle, een verhelderend concept	6
1. Inleiding	6
2. Dwingende controle: definitie	6
3. Wie is de dader? Wie is het slachtoffer? Vraagstuk	8
4. 'Gewelddadig' verzet door het slachtoffer	8
5. Bewustwording van het slachtoffer	8
6. Dwingende controle : een paradigmaverschuiving	9
7. Lijst van strategieën voor dwang en controle	10
8. Het continuüm van geweld en strategieën van de dader	11
9. Instrument voor opsporing van gedragspatronen	11
02. De gevolgen van dwingende controle voor de directe slachtoffers en getuigen	12
1. Impact van geweld vanaf de prenatale fase tot de adolescentie	12
2. Impact op emotioneel en relationeel niveau: een alliantie/identificatie met de dader	13
3. Neurologische gevolgen	13
4. Posttraumatische stressstoornis en structurele dissociatie	13
5. Structurele traumagerelateerde dissociatie	14
6. Drie niveaus van structurele dissociatie	15
6.1. Primaire structurele dissociatie	15
6.2. Secundaire structurele dissociatie	15
6.3. Tertiaire structurele dissociatie	15
7. Opsporen van traumagerelateerde stoornissen	15
7.1. Integratie - realisatie - personificatie	16
03. Beoordelen van en optreden in situaties van dwingende controle	18
1. Houding en benadering aanpassen	19
2. Veiligheid van het slachtoffer	19
3. Het belang van aanpassing van het interventiekader	19
4. Ambivalentie begrijpen	20
4.1. Ambivalentie en de cyclus van partnergeweld	20
4.2. Impact van psychosociale praktijken op de ambivalentie van slachtoffers	21

04. Het beoordelen van dwingende controle en de invloed ervan op het slachtoffer 22

1. Stap 1: Anamnese	22
2. Stap 2: Vaststellen of er sprake is van een dynamiek van conflict of van dwingende controle	22
2.1. De typologie van Johnson	22
2.2. Onderscheid maken tussen conflict en geweld: theorie	23
2.3. Onderscheid maken tussen conflict en geweld: instrument	24
3. Stap 3: Uitgaan van de beleving van het geweld door het slachtoffer	24
3.1. Psycho-educatie. Dieper ingaan op dwingende controle, de concepten van continuüm en op daderstrategieën	24
3.2. De "subtiele" strategieën identificeren	26
4. Stap 4: Ambivalentie beoordelen	27
4.1. Patroon van zelfverloochening en aangeleerde hulpeloosheid	27
4.2. Tolerantiedrempel verhogen	27
4.3. Dissociatieve stoornissen	28
4.4. Peritraumatische stress/posttraumatische stressstoornis	28
4.5. Omkering van schuldgevoel en bescherming van de dader	29
4.6. De angst van het slachtoffer	29
4.7. Ambivalentie en bewustwording	29

05. Conclusie 30

Bijlagen	31
Bijlage 1: Geheugensteuntje: beoordeling van dwingende controle en de gevolgen voor het slachtoffer	31
Illustraties van dwingende controle	32
Bijlage 2: Evaluatierooster voor dwangstrategieën	33
Bijlage 3: Evaluatierooster voor controlestrategieën	35
Bijlage 4: Evaluatierooster voor dwang- en controlestrategieën na scheiding	42
Bijlage 5: Lijst met dwang- en controlestrategieën	45
Bijlage 6: Ambivalentie	48
Bijlage 7: Een veiligheidsplan implementeren	50

Context

Dit project is onderdeel van de uitvoering van maatregel 7 van het Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld (NAP) 2021-2025. Het doel van deze maatregel is om na te denken over het definiëren van de termen 'femicide' en 'dwingende controle' zodat er beter rekening mee kan worden gehouden bij de uitvoering van overheidsbeleid. Dit onderzoek is ook bedoeld om tegemoet te komen aan een transversale doelstelling van het NAP, namelijk het aannemen van een conceptueel referentiekader voor gendergerelateerd geweld.

Het project werd gefinancierd door het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en gecoördineerd door Marie Denis, klinisch psychologe en onderzoekster bij het *Observatoire des Violences faites aux Femmes*.

Om zo goed mogelijk aan de doelstellingen van dit onderzoek te kunnen voldoen, werden er drie instrumenten ontwikkeld op basis van literatuuronderzoek en in samenwerking met professionals in het veld en met slachtoffers.

Deze instrumenten omvatten:

- **Een instrument voor 'snelle' opsporing bedoeld voor politieagenten en eerstelijnsverleners;**
- **Een instrument voor het beoordelen van dwingende controle en de alarmsignalen ervan, bedoeld voor psychosociale hulpverleners en eerstelijnsverleners;**
- **Een interventie-instrument voor slachtoffers van dwingende controle. Dit instrument combineert evaluatie en interventie, voor gebruik door (deskundige) klinisch psychologen.**

Deze gids introduceert één instrument: het interventie-instrument voor slachtoffers van dwingende controle voor gebruik door (deskundige) klinisch psychologen.

Het doel van deze instrumenten is om professionals te helpen om:

- **Geweldsituaties te kunnen herkennen waarin de ene partner macht uitoefent over de andere;**
- **Te weten hoe deze situaties te beoordelen met behulp van dynamische instrumenten die beoordeling en interventie combineren;**
- **De aspecten te begrijpen die een rol spelen bij de zorg voor slachtoffers van geweld.**

De keuze voor drie complementaire instrumenten voor verschillende doelgroepen wordt gerechtvaardigd door het feit dat intrafamiliaal geweld een globaal en complex fenomeen is dat multidisciplinaire zorg vereist.

Samenwerken met andere diensten en professionals op dit gebied is een noodzaak geworden om een adequate juridische en psychosociale behandeling te garanderen.

Door in teamverband te werken aan situaties van intrafamiliaal geweld, hoeft er niet individueel een zware verantwoordelijkheid gedragen te worden in de bescherming en veiligheid van slachtoffers, en worden tegelijkertijd gecoördineerde en coherente acties ondernomen.

Deze instrumenten verwijzen naar de COL.15/2020 zonder deze te vervangen. Deze instrumenten zijn ontwikkeld om deze omzendbrief aan te vullen en vooral om de mensen die in het veld werken bewuster te maken zodat ze een beter inzicht krijgen in de aspecten die gepaard gaan met zogenaamd 'subtiel' geweld tussen (ex-)partners.

Voorwoord

Het concept dwingende controle stelt ons in staat om beter inzicht te krijgen in de vraagstukken rond geweld door ze vanuit een andere invalshoek te benaderen.

'Dwingende controle' is geen 'nieuwe' vorm van geweld. Dit concept maakt het mogelijk om de strategieën van de gewelddaders te definiëren en te verklaren door **(gedrags)patronen te herkennen die onopgemerkt blijven** omdat ze als zonder gevolgen of los van elkaar worden beschouwd.

Dwingende controle mag niet in de plaats komen van bestaande geweld-analyseschema's. **Het is eerder een concept dat zal helpen om ieders perceptie van geweld te verfijnen waardoor we een begrip en een gemeenschappelijke taal kunnen ontwikkelen om geweld beter te identificeren, met inbegrip van de meest subtiële, banale en gemeenschappelijke kenmerken.**

01

Dwingende controle, een verhelderend concept

1. Johnson, H. et al. (2019). Intimate femicide: The role of coercive control. *Feminist Criminology*, 14(1), 3-23.

[<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1557085117701574>].

In Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022).

Boîte à outils : Comprendre le contrôle coercitif. p.16.

[<https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2022/10/Comprendre-le-contrôle-coercitif-version-longue.pdf>]

2. Uittreksel uit Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022).

Boîte à outils : Le contrôle coercitif prédicteur de risques homicidaires.

p. 4. [https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2022/11/Outils3-WEB_vf.pdf]

3. Monckton Smith, J. et al. (2017). Exploring the Relationship between Stalking and Homicide. University of Gloucestershire and Suzy Lamplugh Trust, UK. [<https://www.equallyyours.org.uk/suzy-lamplugh-trust-report-exploring-relationship-stalking-homicide/>].

In Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022).

Boîte à outils :

Le contrôle coercitif prédicteur de risques homicidaires. p.4.

[https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2022/11/Outils3-WEB_vf.pdf]

4. De term filicide verwijst naar het opzettelijk doden van zijn of haar kind door een ouder. Familicide verwijst naar een soort moord of moord-suicide waarbij meerdere naaste familieleden snel na elkaar worden gedood, meestal kinderen, echtgenoten, broers of zussen of ouders.

5. Trousse Média sur la violence conjugale, INSPQ (z.d.).

[<https://www.inspq.qc.ca/violence-conjugale/comprendre/homicide-conjugale>]

6. Loi n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violence conjugale (1). (J.O. 31 juillet 2020). [<https://www.legifrance.gouv.fr/orf/id/JORFTEXT000042176652>]

1. Inleiding

De Belgische aandacht voor het concept dwingende controle wordt gerechtvaardigd door onderzoek dat het verband bewijst tussen de aanwezigheid van dwingende controle en moord tussen (voormalige) intieme partners.

Uit bevindingen van Canadese onderzoekers blijkt dat bij meer dan 40% van de dodingen waarbij mannen eerder dwingende controle over hun vrouwelijke partner hadden uitgeoefend, er geen fysiek geweld werd gerapporteerd in het jaar voorafgaand aan de doding.¹

In Canada vond 75% van de partnerdodingen plaats op het moment dat er een scheiding dreigde. Bij bijna één derde van de slachtoffers was de partnerdoding het eerste incident van fysiek geweld.²

In het Verenigd Koninkrijk toont onderzoek aan dat dwingende controle aanwezig was in 92% van de 358 onderzochte moorden.³

Er moet ook worden gekeken naar de aanwezigheid van dwang na een scheiding, want volgens het *Institut national de santé publique du Québec* vindt 60% van de filicides en familicides⁴ plaats na een scheiding of ruzie over de voogdij in verband met de kinderen.⁵

Het concept dwingende controle wordt in het Verenigd Koninkrijk, en meer recentelijk in Quebec, gebruikt om de rechtspraktijk te verbeteren met het oog op een grotere veiligheid voor de slachtoffers. In Frankrijk legt de wet die gedwongen zelfdoding erkent⁶ ook de nadruk op

de dynamiek die kan leiden tot de dood van een partner door middel van strategieën van pesten, stalken of bedreigen, zonder de aanwezigheid van fysiek geweld. Deze strategieën kunnen worden opgespoord door het begrip dwingende controle te hanteren.

Dwingende controle is een van de belangrijkste risicofactoren bij partnerdoding tijdens een periode van scheiding.⁷

2. Dwingende controle: definitie

Getuigenis van een slachtoffer :

“Het is alsof je oogkleppen op hebt die je dwingen te zien wat de ander beslist, en zelfs als hij er niet is, als hij weg is, blijven de oogkleppen op.”

Geweld tussen (voormalige) intieme partners wordt nog te vaak samengevat als fysiek geweld of belaging. Hoewel psychisch geweld de laatste jaren op de voorgrond is getreden, zijn de definities van geweld nog steeds te beperkend. Het concept dwingende controle stelt ons in staat om de vraagstukken rond geweld beter te begrijpen door het vanuit een andere invalshoek te benaderen.

Dwingende controle kan worden gedefinieerd als een uiting van geweld tussen (voormalige) intieme partners. Deze uiting neemt de vorm aan van een gedragspatroon dat ertoe leidt dat de dader controle krijgt over het slachtoffer. Er zijn ook andere dynamieken die tot geweld kunnen leiden,

zoals situaties van wederzijds geweld of gewelddadige conflicten. Het is essentieel om te weten hoe een onderscheid gemaakt kan worden tussen de dynamiek die speelt in een conflictsituatie en de dynamiek die een gewelddadige situatie stuurt, omdat deze twee situaties niet dezelfde juridische behandeling of dezelfde psychosociale ondersteuning vereisen.

Dwingende controle maakt deel uit van een continuüm, d.w.z. het gaat om herhaalde handelingen die op elkaar voortbouwen en niet om een reeks geïsoleerde incidenten.

Fig.1: Dwingende controle afgebeeld. Elk element van deze figuur vertegenwoordigt een dimensie van dwingende controle.

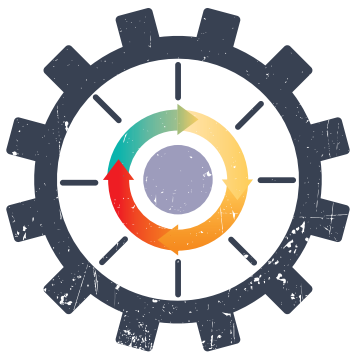
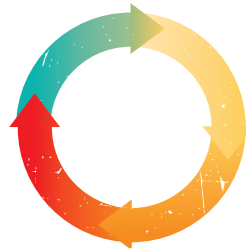

Fig.2: De beleving van het slachtoffer – het centrale punt waaromheen de dader al diens gedrag en strategieën van controle en dwang zal richten.

De dader en het slachtoffer delen een intimiteit waar de dader 'voordeel' uit kan halen. Deze nabijheid kan op verschillende manieren tegen het slachtoffer worden gebruikt. De dader heeft bijvoorbeeld toegang tot veel informatie over het leven van het slachtoffer (verleden, familie, beroepsleven, gewoonten, gebreken en kwetsbaarheden, enz.). De kennis die de dader over het slachtoffer heeft, vergemakkelijkt het proces om macht over die persoon te krijgen.

Fig.3: De cyclus van partnergeweld

De intimiteit tussen dader en slachtoffer wordt door opeenvolgende fasen gekenmerkt: de cyclus van partnergeweld. Deze cyclus bestaat uit vier fasen:

- o Spanningsopbouw: de dader van het geweld creëert een klimaat van spanning door verschillende strategieën en gedragingen in te zetten.
- o Explosie van geweld: de dader past dwangstrategieën toe met gewelddaden om de spanning te verminderen.
- o Rechtvaardiging: de dader wijst verantwoordelijkheid af door diens gewelddaden te ontkennen, te bagatelliseren of te rechtvaardigen.
- o 'Wittebroodsweken': de dader belooft verandering en zegt te willen veranderen.

Deze fasen kunnen in de loop van de tijd evolueren. Zo verdwijnen de wittebroodsweken uiteindelijk om plaats te maken voor geweld en een steeds chaotischer wordende dynamiek.

Fig.4: Gedragspatroon

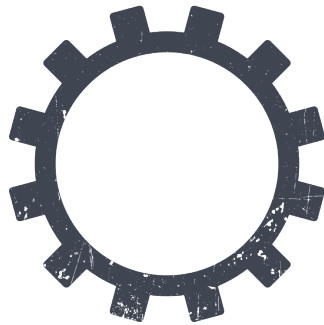
Dwingende controle neemt de vorm aan van een patroon van gewelddadig en niet-gewelddadig gedrag dat erop gericht is het slachtoffer te onderwerpen. Dit gedrag **herhaalt** zich, **duurt een tijdje** en de **effecten ervan stapelen zich op**.

7. Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate Partner Homicide: Review and Implications of Research and Policy. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8(3), 246-269. <https://doi.org/10.1177/1524838007303505>

Wilkinson, D. L., & Hamerschlag, S. J. (2005). Situational determinants in intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 10(3), 333-361. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2004.05.001>

8. Het concept van de strategie van de dader werd uitgewerkt door het *Collectif Féministe contre le Viol*. Vervolgens gebruikten de Franse onderzoekers Gwenola Sueur en Pierre Guillaume Prigent dit concept om het begrip dwingende controle aan te vullen.

Fig.5: Strategieën voor dwang en controle

Elk gedrag maakt deel uit van een andere controle- of dwangstrategie.⁸

3. Wie is de dader? Wie is het slachtoffer? Vraagstuk

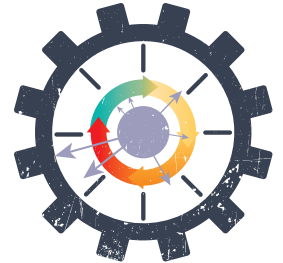
Als professional is het belangrijk om te begrijpen hoe moeilijk het is voor mensen om uit de 'spiraal' van dwingende controle te komen (zie figuur 1). We moeten onze perceptie veranderen om de **beleving van mensen die in een proces van slachtofferschap terechtkomen beter te begrijpen**. Dwingende controle wordt aangestuurd door een goed geoefend 'mechanisme' dat het slachtoffer insluit en in de val lokt. Maar hoewel het slachtoffer geen 'macht' heeft binnen deze specifieke dynamiek, wil dat niet zeggen dat deze gemakkelijk identificeerbaar is.

4. 'Gewelddadig' verzet door het slachtoffer

In bepaalde situaties kan het slachtoffer met meer 'kracht' reageren, bijvoorbeeld door een vorm van 'gewelddadig' verzet of zelfverdediging uit te oefenen. Verzet kan zich ook uiten in woede of agressie. Als hulpverleners net op deze momenten ingrijpen wanneer het slachtoffer heftig reageert, bestaat het risico dat ze de situatie verkeerd inschatten en de rollen van dader en slachtoffer omdraaien. Soms maakt de dader van deze situaties gebruik om 'diens sporen uit te wissen' en een klacht in te dienen tegen het slachtoffer.

Fig.6: Pogingen van het slachtoffer om actie te ondernemen belemmerd door de dwingende controle door de dader.

Zelfs als het slachtoffer actie probeert te ondernemen, zal diens actie gemakkelijk worden 'gedwarsboomd' door de dader.

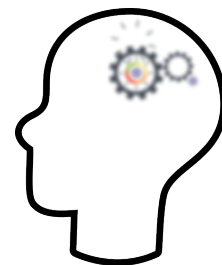
5. Bewustwording van het slachtoffer

Slachtoffers van geweld kunnen totaal in de war zijn over de situatie waarmee ze geconfronteerd worden of ze kunnen zich juist bewust zijn van de relatiedynamiek die speelt. Dit noemen we de 'bewustwording' van het slachtoffer.

Fig.7: Verwarring: het slachtoffer is niet in staat om te begrijpen wat die ervaart.

Fig.8: Het slachtoffer begrijpt wat die meemaakt. Het slachtoffer weet dat die gecontroleerd wordt, ook al heeft die moeite om diens ervaringen onder woorden te brengen.

De geraadpleegde slachtoffers benadrukten dit fenomeen. Ze zeiden dat het zich bewust worden van het geweld niet lineair verloopt en dat er 'flashbacks' kunnen zijn.

Deze moeilijkheid om zich bewust te worden van de 'spiraal' van dwingende controle kan met name worden verklaard door de complexe dynamiek en de psychotraumatische gevolgen van het geweld. Concreet kan het slachtoffer de ene dag een heel duidelijk beeld van de situatie hebben en de volgende dag bijvoorbeeld de rechtvaardigingen van de dader 'pikken', wat leidt tot een vorm van 'verwarring' bij het slachtoffer.

Deze bewustwording zal invloed hebben op het vermogen van het slachtoffer om diens ervaringen onder woorden te brengen. Ook andere factoren kunnen het vermogen van het slachtoffer om zich te uiten of hulp te zoeken in de weg staan, zoals acute stress of zelfs een posttraumatische stressstoornis. Slachtoffers vragen ons om rekening te houden met hun **tempo** en hun **wisselende vermogen om te begrijpen wat ze overkomt**. Toen we naar de slachtoffers luisterden, zeiden sommigen dat ze zich niet per se klaar voelden om de relatie te beëindigen, ook al begrepen ze maar al te goed wat er allemaal speelde. Anderen legden uit dat ze **'getriggerd'** waren of een **'point of no return'** hadden bereikt en weer anderen verklaarden dat ze in een **'overlevingsmodus'** waren gegaan en zich erg kwetsbaar voelden. Sommige slachtoffers vertelden dat ze zich in een staat van **'gewelddadig verzet'** bevonden. Ze voegden eraan toe dat deze vorm van verzet begon toen ze zich realiseerden dat de dader niet zou 'veranderen' en/of dat ze hun rechtvaardigingen niet langer accepteerden, en wanneer deze vorm van verzet verschijnt, wordt de situatie gevaarlijk.

Naast de verhalen van de slachtoffers laat het literatuuronderzoek ons zien dat bewustwording van geweld bij slachtoffers een thema kan worden waarmee rekening moet worden gehouden.

Onderzoeker Jane Monckton Smith⁹ identificeert de acht fasen die leiden tot feminicide :

- 1) De dader heeft een geschiedenis van huiselijk geweld (inclusief belaging).
- 2) De relatie ontwikkelt zich snel tot een serieuze relatie.
- 3) De relatie wordt geleidelijk aan aangetast door dwingende controle en **het slachtoffer wordt zich hiervan bewust; het slachtoffer probeert zich vervolgens hieraan te onttrekken.**
- 4) De dader heeft het gevoel dat die de controle over het slachtoffer verliest.
- 5) Een toename in de intensiteit of frequentie van tactieken om de partner onder controle te houden (pesten, dreigen met zelfmoord, geweld, beloven om te veranderen, enz.) = escalatie van geweld.
- 6) De dader verandert van intentie: de dader schakelt over van intentie tot controle naar intentie tot vernietiging.
- 7) De dader kan wapens kopen en plannen maken om tot actie over te gaan, bijvoorbeeld op zoek gaan naar gelegenheden om alleen te zijn met het slachtoffer.
- 8) De dader doodt diens partner en verwondt of doodt mogelijk andere mensen, zoals de kinderen van het slachtoffer (moord).

Tot slot biedt dit criterium het voordeel van directe interventie bij het slachtoffer. Het is mogelijk om te werken aan 'bewustwording' door middel van psycho-educatie en tegelijkertijd eventuele risicofactoren te identificeren die verband houden met dwingende controle.

6. Dwingende controle: een paradigmaverschuiving

Het concept van dwingende controle stelt een paradigmaverschuiving voor en zet ons aan om geweld tussen (ex-)intieme partners te beschouwen als het ontnemen van middelen en vrijheid en niet langer als een fenomeen van fysiek geweld dat zich manifesteert in de vorm van geïsoleerde incidenten.

Uitingen van dwingende controle kunnen worden gedefinieerd als strategieën die door de dader van het geweld worden toegepast. Deze strategieën nemen de vorm aan van gewelddadig en/of niet-gewelddadig gedrag. **De gevolgen van deze gedragingen zijn dat het slachtoffer hulpmiddelen wordt ontnomen die essentieel zijn voor diens autonomie en voor het ontwikkelen en tot uitdrukking brengen van diens eigenheid en persoonlijkheid.** Dit is een fundamentele inbreuk op de vrijheid van de andere persoon.

Slachtoffers zullen zich uit angst immers geleidelijk aan onderwerpen aan de wil van de dader. Slachtoffers voelen zich verantwoordelijk voor het gedrag van de dader. Slachtoffers zullen het gevoel

9. Monckton Smith, J. (2021). *In Control: Dangerous Relationships and How They End in Murder*. Bloomsbury Publishing. UK.

10. Collectif Féministe contre le Viol. (2017). « Les agresseurs ont une stratégie, ils choisissent leur victime. » <https://ctfcv.asso.fr/204852-2/>

11. Sueur, G. (2022). *Violences faites aux Femmes. Comprendre le contrôle coercitif*. <https://gwenolasueur.wordpress.com/2022/08/26/violences-faites-aux-femmes-comprendre-le-contrôle-coercitif/>

12. Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île. (z.d.). *Contrôle coercitif : Outils complémentaires au guide d'accompagnement*. [https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf] Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press. Sueur, G. (2022). *Violences faites aux femmes. Comprendre le contrôle coercitif*. <https://gwenolasueur.wordpress.com/2022/08/26/violences-faites-aux-femmes-comprendre-le-contrôle-coercitif/>

13. Logan, T. et Walker.R. (2009). Civil Protective Order Outcomes: Violations and Perceptions of Effectiveness. *Journal of Interpersonal Violence* 24: 675-692.

14. Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île. (z.d.). *Contrôle coercitif : Outils complémentaires au guide d'accompagnement*. [https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf] Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press. Sueur, G. (2022). *Violences faites aux femmes. Comprendre le contrôle coercitif*. <https://gwenolasueur.wordpress.com/2022/08/26/violences-faites-aux-femmes-comprendre-le-contrôle-coercitif/>

15. De strategieën van bescherming door aandacht, het opleggen van regels en het ontkennen van waarnemingen kunnen deel uitmaken van psychologisch geweld. Risicofactor: criterium 2 A van de COL.15/2020.

hebben dat ze de situatie onder controle hebben en maken zichzelf wijs dat als ze de dader 'tevre- den' houden, de dader zal stoppen zich agressief of gewelddadig te gedragen. Slachtoffers zullen zich gaandeweg richten op de dader en een houding aannemen waarbij ze de gevolgen van iedere actie die ze ondernemen gaan 'managen' om te voorkomen dat ze 'onaangenaam' overkomen of 'on gehoorzaam' zijn aan de dader.

7. Lijst van strategieën voor dwang en controle

Het concept van de strategie van de agressor werd ontwikkeld door het *Collectif Féministe contre le Viol* om te beschrijven hoe een agressor erin slaagt diens slachtoffer onder controle te houden en tegelijkertijd diens straffeloosheid te garanderen.¹⁰ Vervolgens gebruikten de Franse onderzoekers Gwenola Sueur en Pierre Guillaume Prigent dit concept als aanvulling op het begrip dwingende controle.¹¹

De literatuurstudie die werd uitgevoerd als onderdeel van het onderzoek voor deze tool identificeerde 22 strategieën voor dwang en controle.

Dwang:

Dwang is **tastbaar** en omvat het gebruik van geweld en bedreigingen om de persoon te **dwingen te handelen zoals de dader verwacht**.¹²

Opmerking: voor psychologen die met de politie samenwerken, is elke strategie afgestemd op het criterium in het evaluatieschema voor de risico- en beschermende factoren van de COL.15/2020.

- o Fysiek geweld en fysieke dwang
Risicofactor: *criterium 2 van de COL.15/2020*
- o Fysieke bedreigingen en/of fysieke kindermishandeling
Bedreigingen of partnergeweld in het bijzijn van kinderen
Criteria 3 (D) en 4 (C) van de COL.15/2020
- o Geweld, jaloezie en seksuele vernedering
Criteria 2 B seksueel geweld en 2F en 12 D jaloezie, van de COL.15/2020
- o Reproductieve dwang
- o Economisch geweld tijdens de relatie
Criterium 2 D van de COL.15/2020
- o Expliciete bedreiging
Bedreiging met de dood: risicofactor: *criterium 4 van de COL.15/2020*
- o Belaging

GOED OM TE WETEN

Belaging kan beter worden omschreven als rekening wordt gehouden met andere factoren zoals duur, intensiteit, ingrijpende gevolgen, tijdstip en impliciete en expliciete bedreigingen.¹³ Met andere woorden, door te focussen op de inhoud van de belaging is het mogelijk dat de ernst ervan of de totale impact op het slachtoffer niet goed wordt ingeschat.

- o Vernedering
Criterium 2 van de COL.15/2020
- o Controleren van uiterlijk en voeding

Controle:

Controle is **subtieler**. De strategieën van de dader **dwingen het slachtoffer om zich ondergeschikt te maken**, om afhankelijk te zijn, om direct of indirect te gehoorzamen; het maakt niet uit of de dader aanwezig is of niet.¹⁴

De gewelddader buit de middelen en mogelijkheden van het slachtoffer uit voor persoonlijk gewin, ofwel door het slachtoffer de middelen te ontnemen die het nodig heeft om onafhankelijk te zijn, zich te verzetten of te ontsnappen, ofwel door het dagelijkse gedrag van het slachtoffer aan te sturen.

- o Isolement/beperking van contacten
Criterium 22 van de COL.15/2020
- o Stereotiepe uitspraken en stereotiep gedrag
Criterium 10 van de COL.15/2020
Elke vorm van verklaring van huiselijk geweld die bestaat uit het legitimeren ervan, waaronder stereotypen die aan mensen worden toegeschreven op basis van hun geslacht of gender.
- o Kritiek
Criterium 2 van de COL.15/2020
- o Intimidatie
- o Moederschap: zwangerschap en bevalling, controle over de relatie met de kinderen
Criterium 16 van de COL.15/2020
- o Humeur, boosheid en impliciete dreiging
Criterium 16 van de COL.15/2020
- o Door bescherming en aandacht
- o Opleggen van regels
- o Ontkennen van waarnemingen¹⁵
- o Niet respecteren van de rechten, behoeften en meningen van de andere partner/wegnemen van intimiteit

- o Eenzijdige beslissingen
- o Verantwoordelijkheid afschuiven op het slachtoffer
Criterion 10 van de COL.15/2020
- o Technologie gebruiken om te bespioneren en te controleren zonder medeweten van het slachtoffer
- o Geweld na scheiding

Dwingende controle neemt de vorm aan van een patroon van gewelddadig en niet-gewelddadig gedrag.

Zo is 'stalking' (synoniem voor 'belagen') een combinatie van verschillende strategieën van de dader:

- o Strategie van pesten of beschermen via aandacht: het slachtoffer volgen naar het werk, het slachtoffer herhaaldelijk bellen, enz.
- o Strategie van controleren door middel van technologie: het slachtoffer in de gaten houden via sociale netwerken.
- o Strategie van controleren door het wegnemen van intimiteit en eigenheid: het slachtoffer dwingen tot direct contact door de woning binnen te dringen.
- o Strategie van pesten en vernederen: geruchten verspreiden of het slachtoffer kleineren.

Elk gedrag maakt deel uit van een andere controle- of dwangstrategie. De effecten van deze gedragingen stapelen zich op en leiden tot het **ontnemen van de hulpmiddelen die essentieel zijn voor autonomie**. Het gevolg van dwingende controle is het verhinderen van de eigenheid en het ondermijnen van het gevoel van eigenwaarde, inclusief het gevoel zelf te kunnen beslissen wat goed voor je is. In feite vervalt de persoon in een patroon van besluitvorming dat wordt aangestuurd door de angst voor wat de ander die zal aandoen als die tegen diens wil handelt.

8. Het continuüm van geweld en strategieën van de dader

De term 'continuüm' moet hier worden opgevat als onderdeel van een reeks verschillende, maar onderling afhankelijke gedragingen. Dit concept zal ons in staat stellen om de verschillende uitingen van geweld tussen (voormalige) intieme partners beter te definiëren en om de manier waarop deze zich opstapelen en tot uiting komen in dwingende controle beter te omschrijven.

9. Instrument voor opsporing van gedragspatronen

Elke strategie die de dader toepast, wordt uitgelegd aan de hand van een reeks gedragingen die in de bijlagen worden opgesomd (nr. 2-3-4-5). Deze gedragingen worden op een continuüm geplaatst als leidraad voor het oordeel van de therapeut.

Een continuüm biedt een dynamisch perspectief en helpt beschermende en risicofactoren te identificeren, alsook de meer zorgwekkende elementen (geel-oranje) die in de gaten moeten worden gehouden.

Dit instrument wordt, voor informatiedoeleinden, ter beschikking gesteld aan professionals zodat ze eventuele 'subtielere' controlestrategieën in de loop van de sessies kunnen identificeren. **Het beoordelen van dwingende controle is geen doel op zich en heeft alleen zin als het slachtoffer er baat bij heeft.** Als het slachtoffer bijvoorbeeld het 'raderwerk' van de dynamiek wil begrijpen, is het mogelijk om deze evaluatie uit te voeren en de resultaten ervan aan het slachtoffer te bezorgen, waarbij een verband wordt gelegd met de impact die deze controlemechanismen op het slachtoffer hebben. We moeten echter oppassen dat we dit instrument niet als een checklist gebruiken. **Veel slachtoffers van dwingende controle zijn getraumatiseerd. Als het geweld in de kindertijd begon, zullen sommige slachtoffers lijden aan een ernstige dissociatieve stoornis. Aangezien fobische vermijding bij deze aandoening centraal staat, kan het bestoken van het slachtoffer met vragen of het stellen van vragen die als bedreigend worden ervaren, tot psychische decompensatie bij het slachtoffer leiden.**

Bomsymbool

Deze tool belicht een aantal gedragingen die eerder in COL.15/2020 zijn gedefinieerd als "zeer alarmerende risicofactoren". Deze worden aangeduid met een bom: . Hun aanwezigheid duidt op een bijzonder hoog niveau van ernst. Het is dan ook belangrijk om bijzondere aandacht te besteden aan deze factoren.

02

De gevolgen van dwingende controle voor de directe slachtoffers en getuigen

16. Tollenaar M.S., Beijers R., Jansen J., Riksen-Walraven J.M., De Weerth C. (2011). Maternal prenatal stress and cortisol reactivity to stressors in human infants. *Stress*, 14: 53-65.

17. Lupiens S.J., McEwen M.R., Gunnarm B.S., Heim C. (2009). Effects of stress throughout the life span on the brain, behaviour and cognition. *Nature Reviews Neuroscience*, 10: 434-445.

O'Connor T.G., Ben-Shlomo Y., Heron J., et al. (2005). Prenatal anxiety predicts individual differences in cortisol in pre-adolescent children. *Biological Psychiatry*, 58: 211-217.

Weinstock M. (1997). Does prenatal stress impair coping and regulation of hypothalamic-pituitary-adrenal axis?. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 21: 1-10.

Charil, A., Laplante, D., Vaillancourt, C. & King, S. (2010). Prenatal stress and brain development. *Brain Research Reviews*, 65, 56-79. [0.1016/j.brainresrev.2010.06.002](https://doi.org/10.1016/j.brainresrev.2010.06.002)

18. Centre Hubertine Auclert. (2017, 8 septembre). Entretien avec Karen Sadlier, Docteure en psychologie clinique. [Vidéo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=Cm6uiR_vb2Q

19. Vasselier-Novelli, C. & Heim, C. (2006). Les enfants victimes de violences conjugales. *Cahiers critiques de thérapie familiale et de pratiques de réseaux*, 36, 185-207. <https://doi.org/10.3917/ctf.036.0185>

Om de ervaringen van slachtoffers beter te begrijpen, wordt in dit onderdeel uitgelegd wat de gevolgen van dwingende controle zijn. De gevolgen van geweld kunnen al voelbaar zijn tijdens de zwangerschap, bij de foetus. Als deze gevolgen onbehandeld blijven, kunnen ze een leven lang aanhouden in de vorm van symptomen die chronisch worden.

1. Impact van geweld vanaf de prenatale fase tot de adolescentie

Partnergeweld creëert een klimaat van spanning en angst waarin de slachtoffers dagelijks leven. Deze stress leidt tot de afscheiding van hormonen zoals adrenaline en cortisol (de belangrijkste stresshormonen bij mensen). In het geval van zwangerschap is het wetenschappelijk bewezen dat cortisol de barrière passeert die de placenta vormt.¹⁶ De foetus registreert dus harde geluiden en deze worden in verband gebracht met een versnelde hartslag (een symptoom van stress) bij zowel de moeder als de foetus.

Baby's die tijdens hun leven in de baarmoeder aan stress worden blootgesteld, hebben een lager geboortegewicht. Dat komt omdat hun cortisolspiegel hoger is dan gemiddeld waardoor ze niet de voedingsstoffen kunnen vasthouden die ze nodig hebben om te groeien.¹⁷

Naarmate het kind ouder wordt, wordt het gesocialiseerd in een klimaat van spanning en controle. In deze context kan het kind ongepaste emotionele en relationele patronen in zich opnemen. Ten eerste wordt het ouderschap door zowel de dader als het slachtoffer aan de kant geschoven.

Het slachtoffer zal zich immers 'focussen' op de wensen van de dader om het geweld te vermijden. Als gevolg hiervan krijgt het kind onvoldoende respons uit diens omgeving om te weten of diens emoties legitiem, geoorloofd of normaal zijn, en zal het moeite hebben om onderscheid te maken tussen diens primaire emoties.

Het intrafamiliale model waarmee deze kinderen worden geconfronteerd, is ongeschikt om met hun emoties om te gaan.¹⁸

Deze kinderen zullen bijvoorbeeld hun woede op een gewelddadige manier uiten. Angst zal nooit worden erkend omdat de dader de gevolgen van zijn gewelddadige en controlerende acties minimaliseert. Het slachtoffer kan het geweld ook minimaliseren om het imago van de dader als ouder te beschermen.

Positieve emoties zijn voor kinderen die een van hun ouders zien lijden ook lastig om mee om te gaan.

Partnergeweld blijft niet beperkt tot het koppel. Wanneer er kinderen aanwezig zijn, kunnen ze auditieve of visuele omstanders zijn. Ofwel zijn ze aanwezig tijdens de gewelddadigheden, ofwel worden ze op een afstand gehouden maar kunnen ze de geweldsscène wel horen. In deze gevallen begrijpen de kinderen het 'ritueel' dat plaatsvindt wanneer ze worden buitengesloten en anticiperen ze op het geweld door zich beelden voor te stellen van wat ze horen, wat angst en paniek opwekt zodra ze zich realiseren dat de cyclus zich herhaalt.¹⁹

Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat het fysieke en psychische welzijn van de moeder die slachtoffer van partnergeweld is een beschermende factor is voor de kwaliteit van de relatie tussen moeder en kind, ondanks de aanwezigheid van partnergeweld.²⁰ Geweld heeft echter een aanzienlijke negatieve invloed op de fysieke en psychologische gezondheid van vrouwen.²¹

Het is daarom belangrijk om te onthouden dat hoe positiever het beeld van de dader wordt versterkt, hoe meer het geweld zal worden gebagatelliseerd en door het kind zal worden geaccepteerd als een normaal onderdeel van de relatie. Het niet benoemen van het geweld versterkt het gevoel van het kind dat de dader gelijk heeft, wat de alliantie met de dader en een mogelijke identificatie met de dader zal versterken.²²

2. Impact op emotioneel en relationeel niveau: een alliantie/identificatie met de dader²³

Kinderen voelen de impact van 'subtieler' geweld. De dader kan bijvoorbeeld denigrerend doen over de ouderlijke rol van de andere ouder. Deze denigrerende uitlatingen zullen het vermogen van de kinderen aantasten om vertrouwen te hebben in de opvoedkundige kwaliteiten van het slachtoffer. Als gevolg daarvan zullen kinderen het heel moeilijk vinden om geloof te hechten aan wat het slachtoffer te vertellen heeft, vooral als het slachtoffer grenzen probeert te stellen.

In situaties waarin de controle over zichzelf of over de ouder die slachtoffer is wordt overgenomen, zal het kind ongepaste relationele patronen in zich opnemen waarin onderhandelen niet mogelijk is. Het zal leren dat er alleen de mogelijkheid is om zich sterk te profileren of gedeisd te houden.²⁴ Het kind zal zich ook onderwerpen om niet verstrikt te raken in dit 'mechanisme' of ook geweld te ondergaan. Dit proces kan leiden tot een alliantie met de dader. Door zich te onderwerpen, raakt het kind gevangen in een patroon van zelfverloochening dat zal resulteren in weinig autonomie.

Autonomie staat centraal voor een kind dat in een gewelddadige omgeving leeft. Als het kind zich sterk gaat profileren, zal het de autonomie van de ander interpreteren als 'gevaarlijk'. Als het kind

daarentegen merkt dat diens autonomie de woede, agressie of zelfs geweld bij de dader uitlokt, zal het zich gedeisd houden, wat een diepgaande invloed op de ontwikkeling zal hebben.²⁵

Deze relationele patronen zullen resulteren in een verminderd gevoelsleven, wat het risico op het ontwikkelen van een psychische aandoening op volwassen leeftijd zal verhogen.²⁶

Daarom is het belangrijk om geweld en controle- en dwangmechanismen te benoemen en te identificeren. Als deze gedragingen niet veroordeeld worden, kan de alliantie met de dader leiden tot identificatie en tot herhaling van het geweld op volwassen leeftijd.

3. Neurologische gevolgen

Neurologisch gezien zal het getuige of direct slachtoffer zijn van geweld voor overstimulatie van de hypothalamus zorgen. Dit zal invloed hebben op de perceptie van het kind; het kind zal **hyperalert** zijn en gemakkelijker reageren op stressvolle situaties door ze te interpreteren als een gevaar, zelfs als er geen sprake van is.²⁷

Er worden ook hogere niveaus van adrenaline en cortisol waargenomen, wat leidt tot reacties van angst of agressie om zichzelf te beschermen tegen signalen die kinderen associëren met gewelddadige momenten die ze een psychologisch trauma hebben bezorgd. Deze signalen worden triggers genoemd. Ze kunnen bijvoorbeeld een toon, een geluid of een geur zijn. Deze kinderen zijn gevoeliger voor indicatoren van dreiging en gevaar, met overdreven reacties van angst of agressie. Deze neurologische symptomen werken anxiodepressieve stoornissen in de hand.

4. Posttraumatische stressstoornis en structurele dissociatie

Sommige kinderen die getuige zijn geweest van geweld of die direct slachtoffer zijn geweest, verkeren in een staat van dissociatie waarin neuropsychologische processen ingrijpen om te voorkomen dat ze sterke negatieve emoties ervaren, om het lichaam te beschermen tegen blootstelling aan adrenaline (een stresshormoon dat giftig is voor het lichaam en een hartstilstand kan veroorzaken).

20. Fortin, A. (2009). L'enfant exposé à la violence conjugale : quelles difficultés et quels besoins d'aide ? *Empan*, 73, 119-127. <https://doi.org/10.3917/empa.073.0119>

Racicot, K., Fortin, A. & Dagenais, C. (2010). Réduire les conséquences de l'exposition de l'enfant à la violence conjugale : pourquoi miser sur la relation mère-enfant ? *Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 86, 321-342. <https://doi.org/10.3917/cips.086.0321>

21. Clements, C., Sabourin, C. M. et Spiby, L. (2004). Dysphoria and hopelessness following battering: The role of perceived control, coping, and self-esteem. *Journal of Family Violence*, 19, 25-36.

22. Sadlier K. (2015). L'impact de la violence dans le couple chez l'enfant. Dans Sadlier, K. (dir.), *Violences conjugales : un défi pour la parentalité*. Dunod.

Centre Hubertine Auclert. (2017, 8 septembre). Entretien avec Karen Sadlier, Docteure en psychologie clinique. [Vidéo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=Cm6uiR_vb2Q

Sadlier K. (2020). *Violences conjugales : un défi pour la parentalité*. Dunod.

23. *Ibid.*

24. Centre Hubertine Auclert. (2017, 8 septembre). Entretien avec Karen Sadlier, Docteure en psychologie clinique. [Vidéo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=Cm6uiR_vb2Q

25. *Ibid.*

26. *Ibid.*

27. Charit, A., Laplante, D., Vaillancourt, C. & King, S. (2010). Prenatal stress and brain development. *Brain Research Reviews*, 65, 56-79.

28. Centre Hubertine Auclert. (2017, 8 septembre). Entretien avec Karen Sadlier, Docteure en psychologie clinique. [Vidéo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=Cm6uiR_vb2Q
Nijenhuis, E., Van Der Hart, O., Steele, K., De Soir, E., & Matthes, H. (2006). Dissociation structurelle de la personnalité et trauma. *Revue Francophone du Stress et du Trauma*, 6(3), 125-139.

29. Van Der Hart O., Nijenhuis E., Steele K. (2017). *Le Soi Hanté. Dissociation structurelle et traitement de la traumatisation chronique*. De Boeck Supérieur.

Dit beschermingsmechanisme kan het kind helpen om een psychisch trauma te overleven. Maar het nadeel is dat het kind 'verdoofd' raakt en stopt met voelen. **Hun emoties worden op een ongefilterde manier** geuit, door ongepast, angstig of agressief gedrag tegenover zichzelf of anderen. Hierdoor is het kind veel minder goed in staat om hulp te vragen.

Dissociatie draagt bij tot ernstige psychologische en relationele problemen en brengt de ontwikkeling van het kind aanzienlijk in gevaar.

Kinderen die het directe slachtoffer zijn van geweld kunnen een posttraumatische stressstoornis ontwikkelen. **Als situaties van geweld en controle zich herhalen, kan dissociatie op volwassen leeftijd structureel worden (dissociatieve stoornis).**²⁸

5. Structurele traumagerelateerde dissociatie²⁹

Dissociatie is een normaal verschijnsel in het psychische en cognitieve leven. Dit proces treedt bijvoorbeeld op wanneer een activiteit ons volledig in beslag neemt. Bij mensen met een psychisch trauma wordt dissociatie oncontroleerbaar en neemt het ingrijpende vormen aan die het functioneren van het individu aanzienlijk veranderen.

Een persoon met een dissociatieve stoornis ontwikkelt twee verschillende actiesystemen :

- o De Ogenscheinlijk Normale Persoonlijkheid (ONP) neemt het dagelijks functioneren op zich. De ONP zal worden gestuurd door vermindering van het trauma.
- o Een of meer Emotionele Persoonlijkheden (EP) die de defensieve actiesystemen aansturen. Deze EP's zullen zich richten op het trauma en verankerd zijn in het verleden. Ze zullen dagelijks blijven functioneren alsof de traumatische inhoud nog steeds aanwezig is in het heden. De EP's zorgen ervoor dat het individu een beroep doet op gedragingen en percepties die verband houden met het trauma.

De ONP en de EP's hanteren hun eigen patronen van perceptie en levensopvatting, die voor elk ervan een ander zelfbewustzijn definiëren.

De verschillende delen kunnen parallel of sequentieel geactiveerd worden. Elk deel heeft een 'functie'. De ONP kan bijvoorbeeld de zorg voor de kinderen op zich nemen, terwijl de EP's vast blijven zitten in een houding (bv. vecht- of vluchthouding).

Structurele dissociatie wordt als een modus van functioneren in stand gehouden door een fobie. Ongeacht het type conditionering is het individu fobisch geworden voor bepaalde stimuli die direct of indirect aan het trauma doen denken.

Deze verschillende fobieën zijn :

- o **Fobie voor de traumatische herinnering**
Deze fobie wordt gedragen door de 'ONP' omdat ze betrekking heeft op de inhoud en acties die verbonden zijn met het psychische trauma. De EP's zijn volledig 'gehecht' aan het trauma.
- o **Fobie voor de persoonlijkheden**
Sommige EP's zullen de ONP of andere EP's vermijden. Bepaalde dissociatieve persoonlijkheden willen niet in contact komen met agressieve EP's of meer kwetsbare EP's.
- o **Fobie voor gehechtheid en voor verlies van gehechtheid**
De persoon die deze fobie heeft, zal ambivalentie ervaren, wat zich uit in een behoefte aan veilige gehechtheid en tegelijkertijd bang zijn voor deze gehechtheid. Een 'EP' zal dan gericht zijn op gehechtheid en bijvoorbeeld bij een gewelddadige persoon willen blijven omdat, buiten gewelddadige episodes, de dader zal zorgen voor de 'EP' die deze behoefte aan gehechtheid voelt.
- o **Fobie voor het normale leven**
Deze fobie heeft betrekking op psychische trauma's die verband houden met het dagelijks leven. Deze mensen zullen bijvoorbeeld heel slecht of heel weinig eten.
- o **Fobie voor verandering**
Deze fobie heeft te maken met de angst voor de nabehandeling wanneer de persoon zich, al dan niet nog steeds, sterk met zijn symptomen identificeert, of het kan een angst zijn om normale risico's te nemen.

6. Drie niveaus van structurele dissociatie³⁰

6.1. Primaire structurele dissociatie

Eenvoudige posttraumatische stressstoornis
Iemand die lijdt aan primaire structurele dissociatie ontwikkelt een 'ONP' die gericht is op het normale leven en een 'EP' die in een minder gestructureerde en minder autonome vorm verschijnt.

6.2. Secundaire structurele dissociatie

Een secundaire structurele dissociatie bestaat uit een 'ONP' en een of meer 'EP's'. Zo kan er bijvoorbeeld een EP worden waargenomen die gericht is op vluchten, een andere die vastzit in een 'vechthouding', of het is mogelijk EP's te identificeren die verankerd zijn in machteloosheid en onderwerping. Deze 'EP's' zijn gekoppeld aan traumatische herinneringen en bevatten verschillende aspecten van deze trauma's. De 'ONP' zal de gehechtheidssystemen van de 'EP's' ontkennen.

Als een 'EP' bijvoorbeeld gekoppeld is aan een vroegkinderlijk trauma waarbij de behoefte aan gehechtheid essentieel is, zal de 'ONP' deze behoeften verwerpen.

6.3. Tertiaire structurele dissociatie

Tertiaire structurele dissociatie uit zich via verscheidene 'ONP's' en verscheidene 'EP's'. De 'ONP's' hebben geen toegang tot de herinneringen en denk/actiesystemen van de andere 'ONP's'. Er zullen 'ONP's' worden waargenomen met andere kennis en een andere perceptie van de wereld.

Dit type dissociatie komt vaak voor wanneer de persoon geconfronteerd werd met trauma op een preverbaal leeftijd, namelijk voor de leeftijd van 3 jaar, op een leeftijd wanneer een kind nog niet kan reflecteren. Als het individu nog niet heeft leren slapen of eten, zullen er verschillende ONP's worden gevormd om de incompetentie te compenseren met betrekking tot de functies die het dagelijks leven aansturen.

Hoe later het trauma zich voordoet in de kindertijd, hoe meer aangepast de manier zal zijn waarop het dagelijks leven wordt aangestuurd. Heel veel mensen met tertiaire dissociatie blijven onopgemerkt, wat leidt tot verkeerde diagnoses van psychose of schizofrenie.

Wanneer de psyche volgens deze manier van functioneren is opgebouwd, is het mogelijk om 'switches' tussen de delen waar te nemen. Bijvoorbeeld, een trigger zal het trauma oproepen en een 'EP' zal 'opgeroepen' worden in een beschermingsmechanisme om met de situatie om te gaan.

Meestal realiseren slachtoffers van geweld die lijden aan structurele dissociatie zich dat ze anders functioneren, afhankelijk van de context of de mensen met wie ze in contact komen.

Tijdens deze 'switches' is er vaak een terugval in mentale efficiëntie, wat resulteert in een verlies van vaardigheden die reeds verworven en functioneel zijn in andere omstandigheden.

7. Opsporen van traumagerelateerde stoornissen

Traumagerelateerde stoornissen maken deel uit van een continuüm. Acute stressstoornis en posttraumatische stressstoornis (PTSS) staan aan het ene uiteinde, complexe dissociatieve stoornissen aan het andere. **Ter herinnering: PTSS is een 'eenvoudige' stoornis na een traumatische gebeurtenis. Complexe dissociatieve stoornissen, zoals DIS (dissociatieve identiteitsstoornis) of NGDS (niet-gespecificeerde dissociatieve stoornis) zijn het gevolg van chronisch jeugdtrauma.**

Bij deze stoornissen vormt de optelsom van alle dissociatieve delen de persoonlijkheid van het individu waarbij deze delen de controle nemen over het gedrag of de ervaring van de persoon.

Een van de belangrijkste problemen van dissociatie is het gevoel dat dingen buiten iemands wil gebeuren. De dissociatieve delen leven naast elkaar en werken niet samen op een vloeiende, gecoördineerde en flexibele manier. De interne verdeeldheid van de persoonlijkheid kan worden uitgedrukt door een reeks positieve – negatieve/somatoforme – psychoforme symptomen.

30. Van Der Hart O., Nijenhuis E., Steele K. (2017). *Le Soi Hanté. Dissociation structurelle et traitement de la traumatisation chronique*. De Boeck Supérieur.

31. Van Der Hart O., Nijenhuis E., Steele K. (2017). *Le Soi Hanté. Dissociation structurelle et traitement de la traumatization chronique*. De Boeck Supérieur. Boon S., Steele K., van der Hart O. (2017). *Gérer la dissociation d'origine traumatique. Exercices pratiques pour patients et thérapeutes*. De Boeck Supérieur.

7.1. Integratie - realisatie - personificatie³¹

Deze dissociatieve stoornissen hebben een gelijkwaardige werking, die kan worden geconceptualiseerd door de begrippen integratie, realisatie en personificatie.

Integratie is precies het tegenovergestelde van dissociatie. Integratie is de natuurlijke neiging die we allemaal hebben om verschillende levenservaringen te integreren in een persoonlijk verhaal dat zinvol voor ons is (autobiografisch geheugen), met een stabiel bewustzijn van wie we zijn. Dit zelfbewustzijn stelt ons in staat om onderscheid te maken tussen ervaringen uit het verleden en die uit het heden. Het individu weet dat zelfs als wat hij of zij ervaart overeenkomsten vertoont met andere eerdere levenservaringen, er verschillen zijn tussen het verleden en het hier en nu. Individuen met een integratievermogen nemen interne of externe ervaringen op een flexibele en adaptieve manier in zich op. **De verschillende aspecten van de persoonlijkheid werken soepel en coherent samen.** Integratie maakt **personificatie** mogelijk, wat bestaat uit het integreren van persoonlijke ervaringen en gevoelens als deel van een geheel. De perceptie dat 'dit met mij gebeurt' komt voor integratie.

Het gebrek aan integratie dat wordt waargenomen bij mensen met een dissociatieve stoornis is gekoppeld aan het feit dat een 'EP' het gedrag van de persoon zal sturen.

Realisatie gaat over mentale acties, die de persoon in staat stellen zich bewust te worden van de werkelijkheid, deze te accepteren en zich weloverwogen aan te passen. Een van de doelen van de therapie zal zijn om de traumatische ervaring te integreren, er betekenis aan te geven en de persoon het gevoel te geven dat de gebeurtenis bij hem/haar hoort. Gebrek aan realisatie ligt aan de basis van alle dissociatieve stoornissen.

Voorbeeld van non-realisatie: de persoon erkent en weet dat die geweld heeft ervaren, maar identificeert de impact ervan op zichzelf niet.

Presentificatie definieert verankering in het heden.

Synthese is het verbinden en onderscheiden van zintuiglijke waarnemingen, bewegingen, gedachten en affecten met een gevoel van identiteit.

Bij trauma is synthese onmogelijk of onvolledig omdat de 'EP' vastzit in de traumatische herinnering, die tot het verleden behoort. Dit betekent dat de traumatische herinneringen nog steeds actief zijn in het heden. Non-synthese houdt in dat de persoon **geen adaptieve acties kan uitvoeren en vervangende acties zal implementeren** omdat alle delen niet met elkaar verbonden zijn; de persoon zal interne samenhang missen.

Wanneer er geen realisatie is, is personificatie onmogelijk en kan de persoon zich niet verankeren in het huidige moment (presentificatie). Dit proces wordt verder gevoed door het vermijden van stimuli/triggers voor traumatische herinneringen. Vermijding maakt het onmogelijk om onderscheid te maken tussen het verleden en het heden. Een ander doel van de therapie is om de traumatische herinneringen op te nemen in het autobiografische geheugen zodat ze deel gaan uitmaken van de geschiedenis van de patiënt.

03

Beoordelen van en optreden in situaties van dwingende controle

1 Houding en benadering aanpassen

De gevolgen van geweld zijn niet gering en het is belangrijk om de houding en benadering op de ervaring van het slachtoffer af te stemmen.

Vertrekken vanuit de beleving van het slachtoffer

Fig.2: De ervaring van het slachtoffer – het centrale punt waarrond interventies zullen worden gebaseerd

De beste expert in deze situatie is het slachtoffer zelf.

Het slachtoffer weet als geen ander hoe de vermoedelijke dader te werk gaat. Een van de taken van de verschillende psychosociale hulpverleners kan worden samengevat als het helpen van het slachtoffer om diens ervaringen onder woorden te brengen.

Psycho-educatie is hierbij een waardevol instrument.

Het doel van psycho-educatie is om mensen algemene psychologische kennis bij te brengen om ze te helpen hun symptomen en hun eigen manier van functioneren te begrijpen. In het kader van een interventie bij een geweldsituatie stelt psycho-educatie de persoon in staat om te beginnen onder woorden te brengen wat die ervaart en om de context waarin die zich bevindt te analyseren.

Dit is een proces van intellectualisatie dat het slachtoffer in staat zal stellen om de ervaren mechanismen van controle en geweld te rationaliseren, waarbij emotioneel afstand wordt genomen. Dit proces zal ze helpen weer controle over zichzelf te krijgen en hun autonomie te vergroten.

Opmerking: het proces van intellectualisatie is anders dan dat van bewustwording. Slachtoffers kunnen zich namelijk bewust worden van de mechanismen waaraan ze onderworpen zijn zonder deze te rationaliseren, wat een impact kan hebben op hun vermogen om zichzelf te beschermen.

Er werden verschillende illustraties gemaakt van de verschillende concepten. Wie de sessie met behulp van deze illustraties wil houden, kan ze gebruiken → [voor meer info, zie bijlage 1](#). Een visueel hulpmiddel kan het gemakkelijker maken voor het slachtoffer om de situatie te begrijpen en zich ervan bewust te worden.

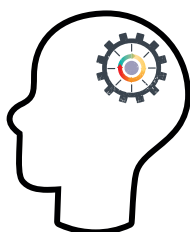
Fig.7: Het slachtoffer is niet in staat om onder woorden te brengen wat het ervaart. De emoties nemen de overhand en alles verdwijnt door de 'emotionele' filter.

Fig.8: Het slachtoffer is in staat om de puzzelstukjes in elkaar te passen en om beter inzicht te krijgen in de vraagstukken en de verschillende 'werkingen' van dwingende controle.

Fig.9: Het slachtoffer is zich bewust van het probleem en kan het rationaliseren.

De professionele houding kan als volgt worden samengevat:

- o Erkennen dat iedereen rijk is aan een schat aan ervaringen en mogelijkheden en krachten in zich heeft, maar dat mensen soms niet meer weten hoe ze die moeten aanspreken.
- o Het tempo van het slachtoffer respecteren.
- o Proberen de gevoelens en ervaringen van het slachtoffer te begrijpen, vooral in het licht van de gevolgen van het geweld.

2. Veiligheid van het slachtoffer

Het is belangrijk om aan de veiligheid van het slachtoffer te denken. Het slachtoffer helpen om diens ervaringen onder woorden te brengen maakt al deel uit van de interventie. Het is daarom essentieel om aan het slachtoffer uit te leggen wat er op het spel staat bij deze interventie en bij de bewustwording van het geweld.

Het draait vooral om een **mogelijke verandering in het gedrag van het slachtoffer**. Deze verandering **kan leiden tot een escalatie van geweld** als de veronderstelde dader het gevoel heeft dat die de controle verliest. De veronder-

stelde dader zal diens dwang- en controlestrategieën aanpassen, ze diversifiëren en versterken en een gedragspatroon ontwikkelen dat erop gericht is het slachtoffer 'in de val te lokken' en onder controle te houden.

Bij een scheiding (gepland of daadwerkelijk) zijn de veiligheidsvraagstukken nog belangrijker. Bij een scheiding is de kans op ernstig geweld groter. De dader van het geweld kan overgaan van een intentie om te 'controleren' naar een intentie om te 'vernietigen'. Daarom is het nodig om samen met het slachtoffer een veiligheidsplan op te stellen en ervoor te zorgen dat het slachtoffer in contact wordt gebracht met gespecialiseerde diensten.

De zorg voor slachtoffers van geweld houdt ook in dat eventuele psychische trauma's worden behandeld. Er moet worden benadrukt dat **trauma's alleen kunnen worden behandeld als het slachtoffer veilig is**. Als er gemorrelt wordt aan de aanpassingsmechanismen die zijn ingesteld om het geweld te overleven, kan het slachtoffer (volwassene of kind) in grote problemen komen of zelfs in gevaar komen als het nog bij de dader woont.

3. Het belang van aanpassing van het interventiekader

Bij de zorg voor een slachtoffer is het essentieel om te begrijpen dat mensen met complexe trauma's een afwijzende houding bij anderen opwekken. We moeten ons bewust zijn van deze realiteit om te voorkomen dat het traumascenario zich herhaalt binnen een 'klassiek' interventiekader. De onderstaande tabel illustreert de overeenkomsten tussen een klassiek interventiekader en een traumatisch scenario³² en laat zien dat het de voorkeur verdient om het interventiekader aan te passen aan de ervaring van het slachtoffer. Het is bijvoorbeeld belangrijk om wat het slachtoffer heeft gezegd niet in twijfel te trekken of te minimaliseren.

32. Lopez, G. (dir.). (2020). *Traiter les psychotraumatismes*. Dunod.

Traumascenario	'Klassiek' interventiekader
Wet van het zwijgen	'Welwillende' neutraliteit en silenciotherapie
Minimalisatie, ontkenning	Geen zoektocht naar traumatische antecedenten
Isolement	Enkelvoudige interventie
Het recht van de sterkste	Strikt kader, opgelegd
Controle	Aantrekkingskracht voor autoritaire hulpverleners
Schaamte, schuld	Betrokkenheid van het subject
Opeenvolgende <i>drop-outs</i>	Onderbreking in de zorg
Dissociatie als verdedigingsmechanisme	Te snelle blootstelling aan traumatische gebeurtenissen
Herhaling van geweld	Afwijzing - omkering (traumatische tegenoverdracht)
Seksueel geweld	Letterlijke herhaling en in het bijzonder pogingen tot transgressieve handelingen tijdens therapie

4. Ambivalentie begrijpen

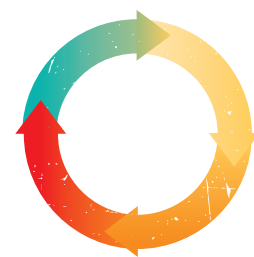
De ambivalentie van het slachtoffer is een direct gevolg van de controle- en dwangmechanismen waaraan het is onderworpen. Deze mechanismen zijn doortrokken van gewelddadig en niet-gewelddadig gedrag en het is vaak erg moeilijk voor het slachtoffer om ze te begrijpen. Het slachtoffer kan zich 'verward' voelen. Het slachtoffer kan tegenstrijdige gevoelens ontwikkelen ten opzichte van diens partner. In feite blijft het slachtoffer stevig verankerd in diens gevoelens van liefde en gehechtheid aan de partner, terwijl het slachtoffer tegelijkertijd bang is voor die partner.

Deze ambivalentie wordt door de hulpverleners soms verkeerd begrepen. Het kan worden opgevat als geen medewerking verlenen of als een gebrek aan wilskracht.

4.1 Ambivalentie en de cyclus van partnergeweld

Ambivalentie kan gedeeltelijk worden verklaard door de cyclus van partnergeweld. Deze geweldcyclus kent vier opeenvolgende fasen.

Fig.3: De cyclus van partnergeweld

Fase 1: Spanningsopbouw

De dader van het geweld creëert een klimaat van spanning door verschillende subtielere strategieën en gedragingen in te zetten. Over het algemeen wordt de sfeer gedomineerd door diens emoties. In deze fase van de cyclus zijn er de controlestrategieën. De dader intimideert bijvoorbeeld door diens non-verbale gedrag (bv. dreigende blikken wanneer het slachtoffer 'on gehoorzaam' is aan de regels), de dader is zeer kritisch en kan soms het dagelijks leven 'micromanagen' door systematisch alles belachelijk te maken wat de ander doet of zegt.

Het slachtoffer voelt dit klimaat van spanning en probeert zich eraan aan te passen. Het ontwikkelt een gevoel van angst dat na verloop van tijd chronisch wordt.

Fase 2: Explosie van geweld

De dader past dwangstrategieën toe met geweldsdaaden om de spanning te verminderen.

Het slachtoffer is soms bang en kan vrezen voor diens leven. Er is dus een risico op dissociatie op dat moment, met de mogelijkheid om aan peritraumatische stress of zelfs posttraumatische stressstoornis te lijden. Gevoelens van angst staan daarom centraal in deze fase van de cyclus, net als schaamte, vernedering en wanhoop.

Fase 3: Rechtvaardiging

De dader wijst verantwoordelijkheid af door diens geweldsdaaden te ontkennen, te bagatelliseren of te rechtvaardigen. De dader kan controlestrategieën gebruiken zoals 'stereotiepe uitspraken en stereotiep gedrag' of de dader kan 'het slachtoffer de schuld geven'.

Het slachtoffer raakt steeds meer in de war en gaat twijfelen aan diens waarnemingen, vooral als de dader de controlestrategie 'ontkennen van waarnemingen' toepast. Het slachtoffer moet een vorm van geruststelling proberen te vinden en zal zich daarom aan de rechtvaardigingen houden, soms tot het punt dat het aan zichzelf gaat twijfelen of zich schuldig gaat voelen. Dit schuldgevoel geeft het slachtoffer de indruk dat het controle heeft over wat het meemaakt, omdat het slachtoffer de illusie heeft dat het geweld zal stoppen als het diens gedrag verandert.

Fase 4: Wittebroodsweken

De dader belooft verandering, zegt dat die wil veranderen of dreigt met zelfmoord.

Het slachtoffer hoopt op verandering of dat de relatie weer wordt zoals die in het begin was. Het slachtoffer zal de dader vergeven om de rust te vinden die het zo hard nodig heeft.

Deze 'wittebroodswekenfase' is genoeg om de ambivalentie van het slachtoffer in stand te houden. Het is pas wanneer de intensiteit van het geweld toeneemt dat het slachtoffer uiteindelijk een 'afweging' maakt, die soms uitmondt in een scheiding. Maar zelfs na de scheiding is de ambivalentie nog sterk aan-

wezig bij sommige slachtoffers, die verplicht zijn om contact te houden met hun ex-partner voor het 'welzijn' van de kinderen.

De dader zal deze contacten aangrijpen om zichzelf in het beste daglicht te stellen, wat deze ambivalentie zal versterken, soms zelfs zodanig dat het slachtoffer ertoe wordt aangezet om terug te keren naar de dader. In sommige gevallen kan dit een risicofactor vormen omdat het slachtoffer gevaar kan lopen door naar de dader terug te keren.

Elke interventie wordt aangepast op basis van waar het slachtoffer zich in deze cyclus bevindt. Als het slachtoffer bijvoorbeeld in een wittebroodswekenfase zit, zal het lastig zijn om over het geweld te horen spreken.

4.2. Impact van psychosociale praktijken op de ambivalentie van slachtoffers

Wat gebeurt er als hulpverleners niet in staat zijn om gedrag te identificeren als onderdeel van een proces van dwingende controle?

In veel situaties gaat dwingende controle gepaard met conflicten. Slachtoffers van zogenaamd 'onzichtbaar' geweld kunnen lijden aan dissociatieve stoornissen of posttraumatische stressstoornis, en hun traumatische herinneringen kunnen worden gereactiveerd door contact met hun ex-partner, of hun ouder in het geval van een minderjarig slachtoffer.

Dit soort psychosociale praktijken maakt slachtoffers kwetsbaarder omdat het hun ambivalentie ten opzichte van de dader voedt.

Tegelijkertijd, op een zeer paradoxale manier, wordt deze ambivalentie die door deze praktijken wordt bevorderd soms bekritiseerd omdat ze zogenaamd angst zaaien, ze 'niet-collaboratief' of zelfs 'weinig communicatief' zijn.

Deze ambivalentie kan zelfs het vermogen van het slachtoffer om zichzelf te beschermen belemmeren, wat soms tot zeer ernstige geweldsituaties kan leiden, omdat het slachtoffer enerzijds geen controle heeft over diens vermogen om voor zichzelf en de andere te zorgen en anderzijds de dader gesterkt wordt in diens almacht.

04

Het beoordelen van dwingende controle en de invloed ervan op het slachtoffer

33. Lapierre, S. & Côté, I. (2014). La typologie de la violence conjugale de Johnson : quand une contribution profémuniste risque d'être récupérée par le discours masculiniste et antifémuniste. *Intervention*, 140, 69-79. https://revueintervention.org/wp-content/uploads/2020/05/la_typologie_lapierre_et_all.pdf

34. Melander, L.A. (2010). College Students' Perceptions of Intimate Partner Cyber Harassment. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13(3), 263-268. [10.1089/cyber.2009.0221](https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0221)

35. Lapierre, S. & Côté, I. (2014). La typologie de la violence conjugale de Johnson : quand une contribution profémuniste risque d'être récupérée par le discours masculiniste et antifémuniste. *Intervention*, 140, 69-79. https://revueintervention.org/wp-content/uploads/2020/05/la_typologie_lapierre_et_all.pdf

36. Johnson, M. P. & Leone, J.M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: Findings from the national violence against women survey. *Journal of Family Issues*, 26(3), 322-349. [10.1177/0192513X04270345](https://doi.org/10.1177/0192513X04270345)

37. Lapierre, S. & Côté, I. (2014). La typologie de la violence conjugale de Johnson : quand une contribution profémuniste risque d'être récupérée par le discours masculiniste et antifémuniste. *Intervention*, 140, 69-79. https://revueintervention.org/wp-content/uploads/2020/05/la_typologie_lapierre_et_all.pdf

Dit instrument is een hulpmiddel **bij interventies met slachtoffers van dwingende controle**. Dit instrument moet worden gebruikt **als onderdeel van een therapeutische alliantie en binnen de context van volledige ondersteuning**.

1. Stap 1: Anamnese

In deze fase is het raadzaam naar het slachtoffer te luisteren en vragen te stellen die alleen dienen om de feiten en de thema's die u wilt onderzoeken, te verduidelijken.

Thema's die aan bod kunnen komen:

- o Gezins- en persoonlijke situatie;
- o School- en werksituatie

Deze tests kunnen worden gebruikt om de familierelaties tijdens de kindertijd en de mogelijke aanwezigheid van geweld in de kindertijd te beoordelen:

CECA – Q3
ACE

Het is belangrijk om vast te stellen of er sprake was van geweld in de kindertijd om de hypothese van een complexe dissociatieve stoornis te onderzoeken. Dit element mag niet worden onderschat omdat een significante dissociatieve stoornis anders moet worden behandeld. Hypnose mag bijvoorbeeld niet gebruikt worden bij patiënten met een complexe DIS.

2. Stap 2: Vaststellen of er sprake is van een dynamiek van conflict of van dwingende controle

De volgende theoretische bijdragen zijn bedoeld om de verschillen tussen conflict en geweld beter te begrijpen.

2.1. De typologie van Johnson

De typologie van Johnson heeft een grote invloed gehad op het gebied van partnergeweld en wordt beschouwd als een theoretisch en conceptueel referentiepunt.³³

Deze typologie presenteert verschillende vormen van geweld, gebaseerd op de mate van controle en geweld in de relatie.³⁴

In 1995 ontwikkelde Johnson voor het eerst twee categorieën van partnergeweld, namelijk patriarchaal terrorisme en gewoon geweld tussen koppels. Volgens de herziene versie van Johnson zijn er drie categorieën van geweld:³⁵

- o **Intiem terrorisme (IT)**: dit is een poging om macht over de ander uit te oefenen door verschillende strategieën in te zetten.³⁶ De gevolgen voor het slachtoffer van deze dynamische relatie zijn veelvoudig en aanzienlijk voor de fysieke en mentale gezondheid.³⁷ Dwingende controle is een vorm van geweld tussen (voormalige) intieme partners. Het lijkt op een bepaalde vorm van intrafamiliaal geweld waarbij de dynamiek er een is van controle en dominantie van de ene partner richting de andere. **Dwingende controle kan worden vergeleken met een situatie waarbij sprake is van intiem terrorisme.**

- o **Gewelddadig verzet (VR):** wanneer slachtoffers geconfronteerd worden met gewelddadige aanvallen, zullen ze zich verbaal of fysiek verzetten. Dit verzet verhoogt het risico op escalatie van het geweld.³⁸
- o **Situationeel en wederkerig geweld (SCV):** situationeel en wederkerig geweld onderscheidt zich van intiem terrorisme op basis van de intentie van de partners. Het is een conflictdynamiek zonder de intentie om macht over de ander uit te oefenen.³⁹

Uit de literatuur blijkt ook de aanwezigheid van twee andere categorieën, namelijk:

- o **Wederzijdse gewelddadige controle (MVC):** beide partners oefenen controle uit over elkaar.

- o **Door scheiding veroorzaakt geweld (SIV):** dwingende controle kan voortduren en/of intenser worden na scheiding. Dit geweld moet worden onderscheiden van geweld dat voor het eerst in de context van een scheiding optreedt.⁴⁰

De prevalentie van intiem terrorisme zou variëren van 2 tot 4% onder de algemene bevolking.⁴¹

Johnson⁴² geeft duidelijk aan dat intiem terrorisme het type partnergeweld is dat het meest voorkomt in situaties die worden behandeld door sociale en juridische diensten.

38. *Ibid.*

39. *Ibid.*

40. *Ibid.*

41. *Ibid.*

42. Johnson 2013, cité par Lapiere 2014.

43 Uittreksel uit de brochure van Prud'Homme D. (2012). *Et si c'était plus que de la chicane ? Des repères pour différencier la violence conjugale de la chicane de couple.* Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. [<https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2017/09/fascicule.pdf>]

2.2. Onderscheid maken tussen conflict en geweld: theorie

Om onderscheid te maken tussen conflict en geweld moeten we kijken naar deze vier criteria:⁴³

	Conflict	Geweld
Soort agressie	De partners discussiëren. Deze discussie kan gepaard gaan met verbetenheid en woede. Er kan ook sprake zijn van agressie, verbaal en/of fysiek geuit.	Opzettelijke en strategische agressie met als doel om macht over de ander uit te oefenen. Een opeenstapeling van strategieën en soorten geweld volgen elkaar op.
Wat wordt nagestreefd	Beide partners willen als winnaar uit de bus komen, maar niet ten koste van alles. Het onderwerp van de ruzie blijft voor beide partners centraal staan.	De dader is de aanstichter van het geweld en probeert koste wat het kost macht te krijgen over de ander, zelfs als dit betekent dat die het slachtoffer moet vernietigen.
Impact	De partners voelen zich vrij om met elkaar te communiceren.	Het slachtoffer durft zich niet uit te spreken. Het slachtoffer voelt zich niet vrij om zich openlijk uit te spreken.
Uitleg	De partner die het conflict aanzwengelt, heeft niets te verbergen. Elke partij is transparant over diens bedoelingen en argumenteert volgens diens doel.	De dader wil niet op een fout betrapt worden om diens macht te behouden. De dader zal dan ook overgaan tot bagatelliseren, minimaliseren of gaat anderen de schuld geven.

Dwingende controle is dus een specifieke relatiedynamiek waarbij de ene partner macht over de andere uitoefent, terwijl er in een conflict sprake is van 'symmetrie' tussen de partners. Sommige professionals verwerpen het idee dat er in een gewelddadige dynamiek een slachtoffer en een dader van geweld kunnen zijn.

44. Van Der Hart O., Nijenhuis E., Steele K. (2017). *Le Soi Hanté. Dissociation structurelle et traitement de la traumatisation chronique*. De Boeck Supérieur.

2.3. Onderscheid maken tussen conflict en geweld: instrument

1) Vaststellen van conflict

Verloopt de discussie tussen beide partners meestal vrijelijk/zonder angst?
 Willen beide partners als winnaar uit de bus komen?
 Zijn beide partners transparant over hun bedoelingen en duidelijk over wat ze willen?
 Discussiëren beide partners in overeenstemming met hun doel?

2) Gewelddadig conflict

Ontstaat er van tijd tot tijd woede en/of agressie tijdens 'ruzies'?
 Opmerking: agressie kan verbaal of fysiek worden geuit.

3) Vaststellen van geweld

Is een van de partners zo bang voor de ander dat die zich meestal niet durft te uiten?
 Voelt een van de partners zich 'gevangen' en/of dat die 'op eieren moet lopen'?

3. Stap 3: Uitgaan van de beleving van het geweld door het slachtoffer

Als de hypothese van een gewelddadige dynamiek in aanmerking wordt genomen, moet de beoordeling van dwingende controle worden voortgezet. In dit stadium is het belangrijk om de ervaringen van het slachtoffer te begrijpen, naar ze te luisteren, ze te helpen hun emoties onder woorden te brengen en meelevende zinnen te gebruiken zoals: "u bent het probleem niet", "het maakt niet uit wat u hebt gedaan, niets rechtvaardigt zulke daden". Voor slachtoffers zijn dit allemaal elementen die hen helpen om zich begrepen en zelfverzekerd te voelen.

Het is ook belangrijk om vast te stellen of het slachtoffer 'getriggerd' werd, een 'point of no return' heeft bereikt of in 'overlevingsmodus' is gegaan.

De interventies van de hulpverlener die de aanwezigheid van dwingende controle zal beoordelen, moeten worden afgestemd op de mate waarin het slachtoffer zich bewust is van het geweld. Hoe subtieler het geweld, hoe moeilijker het is voor het slachtoffer om zich er bewust van te worden.

De manier waarop de feiten worden verzameld, is al onderdeel van de therapeutische interventie. Het is belangrijk om met aandacht te kijken naar de reacties van de patiënt. Bepaalde reacties kunnen indicatoren zijn van dissociatieve symptomen. Bijvoorbeeld: een stem die plotse-

ling verandert (indringend), een fysieke houding die verandert ... Daarnaast wijst een staat van te hoge of te lage fysiologische opwindingsproblemen met de balans tussen efficiëntie en mentale energie. Door op een consequente, authentieke en rustige manier te handelen, helpt de therapeut de persoon al om het evenwicht te herstellen. Het is noodzakelijk dat mensen in een proces van slachtofferschap (of met dissociatieve stoornissen) het gevoel hebben dat ze op een plek zijn waar ze op empathie kunnen rekenen en hulp kunnen krijgen voor de situaties die hen in verwarring hebben gebracht.⁴⁴

3.1. Psycho-educatie: Dieper ingaan op dwingende controle, de concepten van continuüm en op dadenstrategieën

Om de gesprekken te beginnen, raden we u aan het potentiële slachtoffer vragen te stellen die u inzicht geven in de perceptie van het geweld.

Bijvoorbeeld: "Als u de term 'partnergeweld' hoort, waar denkt u dan aan?"

Noteer de woorden die het slachtoffer gebruikt om het geweld te beschrijven, want die geven u een indicatie van hoe het geweld wordt ervaren.

Nadat de persoon heeft gesproken, kunt u dwingende controle definiëren.

U kunt het bijvoorbeeld als volgt uitleggen:

“Er zijn verschillende modellen om geweld te beschrijven. We gaan samenwerken aan de hand van het model ‘dwingende controle’. Dwingende controle is een vorm van intrafamiliaal geweld. Bij dwingende controle controleert de ene partner de andere, beslist over alles, domineert de ander en maakt die bang. Inzicht in dwingende controle helpt om het gedrag van de dominante partner te verklaren. Samen vormen al deze gedragingen een strategie om het slachtoffer te controleren. Als we de gedragingen afzonderlijk bekijken, zouden we kunnen denken dat ze van geen belang zijn en geen verband met elkaar houden.”

“Ik stel voor dat jullie samen kijken of deze gedragingen aanwezig zijn in jullie (voormalige) relatie. Deze oefening zal u helpen om uw ervaringen onder woorden te brengen zodat u de situatie waarin u zich bevindt beter zult begrijpen.”

“De situatie waarin u zich bevindt onder woorden brengen, zal u helpen om er beter mee om te gaan.”

“Dit concept maakt het mogelijk om de strategieën van de daders te definiëren en te verklaren door (gedrags)patronen te herkennen die onopgemerkt blijven omdat ze als zonder gevolgen, niet-gewelddadig of los van elkaar worden beschouwd.”

Fig.5: Daderstrategieën

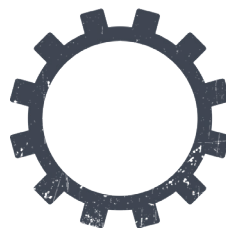

Fig.4: Gedragspatroon

Fig.1: Dwingende controle

Opmerking: er zijn verschillende manieren om inzicht te krijgen in iemands beleving. Aarzel niet om de voorbeelden in de bijlage te gebruiken om het gesprek op gang te brengen. Laat de persoon zich vrij uitdrukken. Sommige verhalen zullen verwarrend lijken, dus aarzel niet om vragen te stellen over de feiten – wanneer/in welke periode ze plaatsvonden? Wie was erbij aanwezig? Deze vragen zullen het slachtoffer helpen om de chronologie van de gebeurtenissen te reconstrueren, wat kan helpen om alle verwarring te verminderen.

EVALUEREN

- Legt het slachtoffer verbanden met diens eigen ervaring?
- Lijkt het slachtoffer een ‘klik’ te voelen bij het horen van de uitleg?
- Stelt het slachtoffer vragen of worden er spontaan voorbeelden van concrete situaties gegeven die het slachtoffer spontaan heeft meegemaakt?

45. Dutton, M.A. & Goodman, L.A. (2005). Coercion in Intimate Partner Violence: Toward a New Conceptualization. *Sex Roles*, 52(11), 743-756.

[10.1007/s11199-005-4196-6](https://doi.org/10.1007/s11199-005-4196-6)
Strauchler, O., McCloskey, K., Malloy, K., Sitaker, M., Grigsby, N. & Gillig, P. (2004) Humiliation, manipulation, and control: Evidence of centrality in domestic violence against an adult partner. *Journal of Family Violence*, 19, 339-54.
[10.1007/s10896-004-0679-4](https://doi.org/10.1007/s10896-004-0679-4)

46. *Ibid.*

47. Kropp, P. R., & Hart, S. D. (2000). The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) guide: Reliability and validity in adult male offenders. *Law and human behavior*, 24(1), 101-118.

48. Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île. (non daté). *Contrôle coercitif : Outils complémentaires au guide d'accompagnement*.

[\[https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf\]](https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf)

49. *Ibid.*

50. *Ibid.*

3.2. De 'subtiele' strategieën identificeren

Het is niet nodig om alle strategieën van de dader te identificeren om adequaat bij het slachtoffer te kunnen ingrijpen. Het is wel belangrijk om de subtielere controlestrategieën te identificeren, zoals:

- Controle door isolement

Isolement is een van de strategieën die door daders van geweld veel worden gebruikt. Het meest gebruikte onderzoeksinstrument in onderzoeken naar isolement, dat 600 keer wordt genoemd in de literatuur, bevat een subschaal voor 'dominantie/isolement' die opsluiting, het verbieden van sociale contacten/ondersteuning, onderbreking van het werk/opleiding, toezicht en beperking van de toegang tot middelen omvat. Het isoleren van slachtoffers wordt niet beschouwd als een misdadig, behalve in gevallen van ontvoering, gijzeling of opsluiting. Daarom wordt het vaak niet geïdentificeerd of aangeklaagd door de gerechtelijke autoriteiten.

De dader controleert de toegang tot vervoer,⁴⁵ bijvoorbeeld door te beslissen waar de partner heen kan gaan of door autosleutels af te pakken.⁴⁶

Het gaat niet altijd om het isolement dat door de dader wordt opgelegd, maar ook om het isolement dat door het klimaat van geweld wordt gecreëerd. Vrouwelijke slachtoffers staan er immers alleen voor, zonder de moed om te praten of andere mensen op te zoeken.

- Controle door kritiek: dagelijkse microregulering

Het slachtoffer wordt dagelijks 'gereguleerd' door 'micromanagement': de dader bekritiseert alles wat het slachtoffer doet en geeft het slachtoffer het gevoel dat die 'alles verkeerd doet'. Het slachtoffer wordt beledigd en gekleineerd en verwacht op elk moment kritiek te krijgen.

- Intimidatie

Deze factor weerspiegelt gedrag van de dader dat angst veroorzaakt of waarschijnlijk zal veroorzaken bij het slachtoffer of secundaire slachtoffers. Het kan gaan om verklaringen of gedragingen die het slachtoffer bedreigen met ernstige fysieke of psychologische, emotionele of sociale schade op

een dubbelzinnige, vage of indirecte manier. Het is duidelijk de bedoeling van de dader om vrees of angst voor schade of letsel te creëren.⁴⁷

- Controle door humeur, woede, bedreiging

De emoties van de dader bepalen de sfeer, creëren een klimaat van spanning en beïnvloeden de emoties van anderen.⁴⁸ Als het slachtoffer iets 'fout' doet volgens de regels (expliciet of impliciet ingesteld door de dader), laat de dader het slachtoffer dat voelen. Deze strategie maakt het mogelijk om het slachtoffer te controleren zonder over te gaan tot fysiek geweld.

Volgens het principe van de geconditioneerde reflex (als er een geschiedenis van fysiek geweld is), kan het slachtoffer zich de eerder gegeven klap herinneren of voelen, gewoon door het dreigende gebaar van de dader waardoor het slachtoffer gedwongen wordt zich te onderwerpen. Dreigen met gebaren is net zo schadelijk voor de gezondheid als echte klappen krijgen.

Een impliciete bedreiging kan door professionals niet worden opgemerkt omdat vaak alleen het slachtoffer begrijpt dat het om een bedreiging gaat.

- Controle door bescherming en aandacht

Bijvoorbeeld een dader van geweld die aandacht toont door een maaltijd of koffie te brengen naar het slachtoffer op het werk om een oogje in het zeil te houden. Dit kan als attent worden opgevat, maar de onvoorspelbaarheid van diens aanwezigheid op het werk kan een middel zijn om het slachtoffer angst aan te jagen.⁴⁹

- Controle door waarnemingen te ontkennen⁵⁰

Dit is een vorm van *gaslighting*, een vorm van geestelijke mishandeling waarbij informatie vervormd of anders gepresenteerd wordt, selectief weggelaten wordt om de dader te bevoordelen of vervormd wordt om het slachtoffer te laten twijfelen aan diens geheugen, diens waarneming en diens psychische gezondheid.

De dader kan deze strategie bijvoorbeeld gebruiken tijdens de rechtvaardigingsfase en de wittebroodswekenfase van de geweldcyclus.

Op een bepaald moment twijfelen slachtoffers aan hun eigen waarneming zonder dat daar externe actie voor nodig is. Ze twijfelen bijvoorbeeld

aan hun eigen perceptie van het geweld dat ze hebben ondergaan en vragen zich af of ze niet overdrijven. Ze kunnen hun daders zelfs verdedigen als er getuigen zijn. Ze beschermen hun partner waarbij ze hun eigen reacties beoordelen als buitensporig en vervallen in ambivalentie.

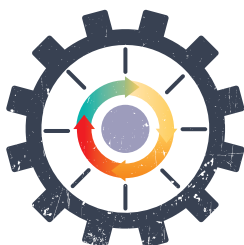
Het doel is om rekening te houden met deze subtiele strategieën om de hypothese van acute stress, posttraumatische stress of dissociatieve stoornissen niet te snel af te wijzen, zelfs als er geen sprake is van fysiek geweld. Een studie van Diane Arkoub, doctor in de psychologie aan de Universiteit van Nantes, legde het verband tussen de aanwezigheid van 'psychologische' intimidatie en de diagnose posttraumatische stressstoornis.⁵¹ Het is dus belangrijk om na te gaan of er al dan niet een klimaat van controle is door 'onzichtbaar' geweld aangezien dit klimaat kan leiden tot een gevoel van angst en permanente stress waarvan de gevolgen soms zeer ernstig kunnen zijn voor de slachtoffers.

Als er aanwijzingen zijn voor dwingende controle, is het belangrijk om de ambivalentie van het slachtoffer te beoordelen.

4. Stap 4: Ambivalentie beoordelen

Ter herinnering: het slachtoffer zit in verschillende soorten raderwerk en mechanismen gevangen. Het slachtoffer wordt ingesloten door zowel de geweldscyclus als een gedragspatroon dat verschillende controlestrategieën omvat.

Fig.1: Dwingende controle

Ambivalentie kan worden beoordeeld aan de hand van de copingmechanismen van de persoon die in een slachtofferproces terecht is gekomen. → Deze worden in bijlage 5 beschreven.

In dit onderdeel worden de verschillende copingmechanismen beschreven alsook de mogelijkheden voor beoordeling en interventie.

4.1. Patroon van zelfverloochening en aangeleerde hulpeloosheid

Slachtoffers onderwerpen zich geleidelijk aan de wil van de dader uit angst omdat ze anticiperen op gewelddadige reacties. Slachtoffers voelen zich verantwoordelijk voor het gedrag van de dader. Ze hebben het gevoel dat ze de situatie onder controle hebben en maken zichzelf wijs dat als ze de dader 'tevreden' houden, die zal stoppen zich zo te gedragen. Slachtoffers zullen zich gaandeweg richten op de dader en een houding aannemen waarbij ze de gevolgen van iedere actie die ze ondernemen gaan 'managen' om te voorkomen dat ze 'ongehoorzaam' zijn aan de dader. Door dit proces voelen slachtoffers zich hulpeloos. Slachtoffers zullen zich regelmatig in situatie van mislukking bevinden waarbij ze steeds vaker geconfronteerd worden met gewelddadige reacties die na verloop van tijd onvoorspelbaar en oncontroleerbaar zullen worden. Uiteindelijk zullen slachtoffers een algemeen en permanent gevoel van hulpeloosheid ontwikkelen: 'aangeleerde hulpeloosheid'.

Mogelijke interventies:

- Werken aan mogelijkheden/vaardigheden bij het slachtoffer.
- Het terugvinden van intimiteit.
- In samenwerking met andere professionals: evalueren van de sociale behoeften (financiële autonomie ...).

4.2. Tolerantiedrempel verhogen

Dit proces van zelfverloochening kan ertoe leiden dat het slachtoffer in een door de dader opgelegde hypnotische 'trance' terechtkomt. Dit verandert hun perceptie, gewaarwordingen en bewustzijn. Het komt ook vaak voor dat slachtoffers problemen hebben met interoceptie. Interoceptie verwijst naar het waarnemen van de fysiologische toestand van het lichaam, waaronder honger, temperatuur en hartslag. Er ontstaat geleidelijk een wetenschappelijke consensus dat interoceptie een integraal onderdeel is van hogere-orde cognitie. Bestaand onderzoek wijst namelijk op een verband tussen een lage interoceptieve gevoeligheid en alexithymie (moeite hebben met het herkennen van de eigen emoties), wat het verband tussen lichamelijk en emotioneel bewustzijn onderstreept. Bij slachtoffers van geweld kunnen problemen met interoceptie zich manifesteren als overgevoeligheid

51. Arkoub D., Chauchard E., Boudoukha A. (2018). *Liens entre le harcèlement psychologique intraconjugal (HPIC) et les troubles psychopathologiques.* [Conférence] 2e Colloque francophone de pratiques en TCC – Des émotions aux troubles émotionnels à Genève. DOI:10.13140/RG.2.2.30560.17923

52. Nijenhuis, E.R.S., Van der Hart, O. & Steele, K. (2004). *Trauma-related structural dissociation of the personality*. Trauma Information Pages. <http://www.trauma-pages.com/a/nijenhuis-2004.php>
 Van der Hart et coll. (2017). *Le Soi Hanté. Dissociation structurelle et traitement de la dissociation chronique*. 2e Édition. De Boeck.

voor interne veranderingen. Het is bijvoorbeeld mogelijk om waar te nemen dat bepaalde triggers gekoppeld zijn aan een bepaalde fysiologische toestand, zoals een versnellende hartslag. Dit zijn dus interne triggers voor het dissociatieve deel dat geassocieerd wordt met trauma.

Parallel aan dit proces wordt het slachtoffer op de lange termijn geconfronteerd met steeds ernstiger geweldsdaaden die zich steeds frequenter voordoen waardoor ze worden gebagatelliseerd. De tolerantiedrempel voor het slachtoffer wordt hoger.

Mogelijke interventies:

- o Psycho-educatie.

4.3. Dissociatieve stoornissen

AANBEVOLEN TEST om dissociatie te beoordelen :

- DES (*Dissociative Experience Scale*)

Verschillende symptomen van dissociatie:⁵²

Negatieve psychoforme dissociatieve symptomen:

- Geheugenverlies – dissociatieve amnesie.
- Depersonalisatie waarbij één deel van de persoonlijkheid ervaart en het andere deel observeert.
- Affectverlies: emotionele anesthesie.
- Verlies van karaktereigenschappen.

Negatieve somatoforme dissociatieve symptomen:

- Verlies van gevoel: anesthesie (alle sensorische modaliteiten).
- Verlies van gevoeligheid voor pijn: analgesie.
- Verlies van motorische handelingen, namelijk het vermogen om te bewegen (bv. catalepsie), spreken, slikken ...

Positieve psychoforme dissociatieve symptomen:

- Psychoforme symptomen van intrusie (Schneideriaanse symptomen) zoals stemmen of emoties.
- Psychoforme aspecten van herbeleving van traumatische gebeurtenissen, zoals visuele en auditieve waarnemingen, bepaalde affecten en ideeën.

- Psychoforme aspecten van afwisseling tussen dissociatieve delen van de persoonlijkheid.
- Psychoforme aspecten van dissociatieve psychose, d.w.z. een stoornis waarbij sprake is van relatief langdurige activering van een psychotisch dissociatief deel.

Positieve somatoforme dissociatieve symptomen:

- Somatoforme symptomen van intrusie zoals lichamelijke gewaarwordingen en bewegingen.
- Pseudo-epileptische aanvallen.
- Somatoforme aspecten van herbeleving van traumatische gebeurtenissen, bijvoorbeeld gewaarwordingen en lichaamsbewegingen gerelateerd aan het trauma.
- Somatoforme aspecten van afwisseling tussen dissociatieve delen van de persoonlijkheid.
- Somatoforme aspecten van dissociatieve psychose

Mogelijke interventies:

- o Leren om triggers te herkennen en symptomen te beheersen om emotionele stabiliteit terug te vinden.
- o Werken aan het creëren van een veilige ruimte binnen jezelf (*safe place*).
- o Herkennen van de triggers bij jezelf en opnieuw je leefruimte opeisen.
- o Psycho-educatie.

INFORMATIE

Meer informatie: Boon S., Steele K., van der Hart O. (2017). *Omgaan met traumagerelateerde dissociatie. Vaardigheidstraining voor patiënten en hun therapeuten*.

Pearson Education Benelux B.V.

4.4. Peritraumatische stress/ posttraumatische stressstoornis

Peritraumatische stress treedt op tijdens een potentieel traumatische gebeurtenis zoals een situatie met ernstig geweld.

AANBEVOLEN TESTS om de intensiteit van de peritraumatische respons te beoordelen:

- PDEQ: *Peritraumatic Dissociative Experiences Questionnaire* - Vorm van evalueren. Marmar, C.R., Weiss, D.S., & Metzler, T.J. (1997)
- PDI : inventaris voor peritraumatische stress. Birmes, P., Brunet, A., Benoit, M., et al. (2004)

Een posttraumatische stressstoornis is het gevolg van het onvermogen om te herstellen na het ervaren van een traumatische gebeurtenis (rechtstreeks of als getuige).

AANBEVOLEN TESTS:

- IES-R : Weiss et Marmar, 1997
Deze test meet de ernst van de symptomen van intrusie, vermijding en *hyperarousal* (neurovegetatieve symptomen) die werden ervaren tijdens de laatste zeven dagen na blootstelling aan een traumatische gebeurtenis.
- PCLS : *Post traumatic stress disorder checklist* versie DSM 5. Weathers, Litz, Keane, Palmieri, Marx, & Schnurr, 2013

Depressie en angst zijn comorbiditeiten die vaak geassocieerd worden met posttraumatische stressstoornis. Ze kunnen ook worden gemeten met tests.

AANBEVOLEN TESTS:

- *Anxiety Inventory*: STAI-Y-AB (zelfbeoordelingsvragenlijst van CD Spielberger et al, *State-Trait Anxiety Inventory*)
- *Beck Depression Inventory*: BDI - 2

Het is mogelijk om de evolutie van de symptomen te meten door te testen op T, T+ 1 maand, T+ 3 maanden.

4.5. Omkering van schuldgevoel en bescherming van de dader

Slachtoffers voelen zich vaak schuldig. Dit gevoel is gekoppeld aan de machteloosheid die ze voelen en heeft een heel specifieke functie. Zolang slachtoffers zich schuldig voelen omdat ze iets hebben gedaan om het geweld 'uit te lokken',

geloven slachtoffers dat ze de situatie nog kan veranderen. Het gaat hier om een illusie van controle over de relationele dynamiek die door de dader wordt ingesteld.

Mogelijke interventies:

- o Psycho-educatie.

4.6. De angst van het slachtoffer

Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen de *onmiddellijke* angst die ontstaat op het moment van de agressie en de *chronische angst* die zich na verloop van tijd ontwikkelt. Deze chronische angst ontwikkelt zich geleidelijk als gevolg van het feit dat het slachtoffer geconfronteerd wordt met 'zinloze' situaties; geweldsituaties die stress en negatieve gevolgen teweegbrengen. Deze angst ligt aan de basis van de copingmechanismen van het slachtoffer.

Chronische angst⁵³ kan de vorm aannemen van:

- Vermijden van de gevolgen van 'ongehoorzaamheid' aan de partner.
- Voortdurende staat van managen van de gevolgen.
- Een gevoel van verantwoordelijkheid voor het gedrag van anderen.
- Een gevoel van verantwoordelijkheid om de dader 'tevreden' en stabiel te houden.
- Het gevoel altijd 'op eieren te moeten lopen'.

Opmerking: wanneer angst geïnternaliseerd is, is er geen zichtbare reactie.

Mogelijke interventies:

- o EMDR – hypnose.
- o Psycho-educatie.

4.7. Ambivalentie en bewustwording

Hoe meer mensen zich bewust worden van de werking van dwingende controle en hun copingmechanismen, hoe meer autonomie ze zullen verwerven. Ze kunnen zichzelf vervolgens als individu herdefiniëren en worden niet langer in de war gebracht door de wil en/of het verlangen van de dader om te controleren en te vernietigen. Bewustwording zal het integratieproces voor het slachtoffer vergemakkelijken; traumatische gebeurtenissen zullen gemakkelijker betekenis krijgen.

53. Monckton Smith, J. et al. (2017). *Exploring the Relationship between Stalking and Homicide*. University of Gloucestershire and Suzy Lamplugh Trust, UK. <https://www.equallyours.org.uk/suzy-lamplugh-trust-report-exploring-relationship-stalking-homicide/>.

05

Conclusie

54. Fragment uit Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022). *Boîte à outils : Le contrôle coercitif prédicteur de risques homicides*. p. 4. [https://maisons-femmes.gc.ca/wp-content/uploads/2022/11/Outils3-WEB_vf.pdf]

Het concept van dwingende controle stelt een paradigmaverschuiving voor en zet ons aan om geweld tussen (ex-)intieme partners te beschouwen als het ontnemen van hulpmiddelen en vrijheden niet langer als een fenomeen van fysiek geweld dat zich manifesteert in de vorm van geïsoleerde incidenten.

Uitingen van dwingende controle kunnen worden gedefinieerd als strategieën die door de dader van het geweld worden toegepast. Deze strategieën nemen de vorm aan van gewelddadig en/of niet-gewelddadig gedrag. **De gevolgen van deze gedragingen zijn dat het slachtoffer hulpmiddelen worden ontnomen die essentieel zijn voor diens autonomie en voor het ontwikkelen en tot uitdrukking brengen van diens eigenheid en persoonlijkheid.** Dit is een fundamentele inbreuk op de vrijheid van de andere persoon.

Slachtoffers zullen zich uit angst immers geleidelijk aan onderwerpen aan de wil van de dader. Slachtoffers voelen zich verantwoordelijk voor het gedrag van de dader. Ze hebben het gevoel dat ze de situatie onder controle hebben en maken zichzelf wijs dat als ze de dader 'tevreden' houden, die zal stoppen zich agressief of gewelddadig te gedragen. Slachtoffers zullen zich gaandeweg richten op de dader en een houding aannemen waarbij ze de gevolgen van iedere actie die ze ondernemen gaan 'managen' om te voorkomen dat ze 'onaangenaam' overkomen of 'ongehoorzaam' zijn aan de dader.

Dit proces kan zich onbewust bij het slachtoffer voltrekken. Het slachtoffer zal zich geleidelijk aanpassen aan de situatie van dwang en controle. Deze copingmechanismen zorgen voor ambivalentie bij het slachtoffer.

Als de meest tastbare vormen van geweld (fysiek, seksueel misbruik, ernstige psychische mishandeling, verwaarlozing ...) op een preverbale leeftijd beginnen, kunnen de gevolgen leiden tot ernstige dissociatieve stoornissen. Een kind dat herhaaldelijk wordt blootgesteld aan intrafamiliaal geweld zal waarschijnlijk een volledige post-traumatische stressstoornis, hyperalertheid of een gebrekkig gevoelsleven ontwikkelen.

Het beoordelen van de gevolgen van dwingende controle op een volwassene vereist voorzorgsmaatregelen op het gebied van veiligheid (→ zie bijlage 7) en het implementeren van een veiligheidsplan is essentieel. De psychotherapeut moet daarom diens houding en kader op elkaar afstemmen.

De houding van de therapeut en de manier waarop informatie wordt verzameld, zullen al deel uitmaken van de interventie. Een geruststellend en kalmerend kader zal zowel faciliterend als structurerend zijn voor de persoon die lijdt aan trauma. Ambivalentie is een centraal concept bij het behandelen van slachtoffers van geweld. In feite kan ambivalentie fungeren als hefboom om een therapeutische alliantie te creëren; het valideren en benoemen van ambivalentie helpt om de persoon gerust te stellen over het feit dat die normaal reageert op een situatie die niet normaal is.

Een proactieve samenwerking met alle sociaal-juridische actoren wordt sterk aanbevolen.⁵⁴ **Een klimaat van vertrouwen tussen de partners is een factor voor sociale bescherming tegen partnergeweld en femicide.**

- o Vraag toestemming aan het slachtoffer om persoonlijke informatie vrij te geven als de situatie daarom vraagt.

- o Werk samen met gespecialiseerde hulpverleners op het gebied van partnergeweld.
- o Geef bij dreigend gevaar alle relevante informatie vrij als het niet mogelijk is om toestemming van het slachtoffer te krijgen. Bij levensgevaar hebben hulpverleners en politieagenten het recht om vertrouwelijke informatie te delen.
- o Roep de hulp in van medewerkers in onthaalhuizen en vluchthuizen die als brug tussen slachtoffers en het rechtssysteem kunnen fungeren om de toegang tot justitie te vergemakkelijken.

Het instrument voor opsporing van dwingende controle en de alarmsignalen daarvoor, opgenomen in de gids voor de politie en de eerste lijn, is bedoeld als aanvulling bij deze gids. Het biedt een dynamische beoordeling van de proximale factoren van het overgaan tot geweld. Het kan ook worden gebruikt door psychologen bij de behandeling voor slachtoffers van geweld.

BIJLAGE 1

GEHEUGENSTEUNTJE: BEOORDELING VAN DWINGENDE CONTROLE EN DE GEVOLGEN VOOR HET SLACHTOFFER

Stap 1: Anamnese

In deze fase is het raadzaam naar het slachtoffer te luisteren en vragen te stellen die alleen dienen om de feiten en de thema's die u wilt onderzoeken, te verduidelijken.

Thema's die aan bod kunnen komen

- Gezins- en persoonlijke situatie
- School- en werksituatie

Tests kunnen worden gebruikt om de familierelaties tijdens de kindertijd en de mogelijke aanwezigheid van geweld in de kindertijd te beoordelen:

AANBEVOLEN TESTS:

CECA – Q3
ACE

Stap 2: Bepalen of het gaat om een conflictdynamiek of om dwingende controle

Stap 3: Beoordelen van de beleving van het geweld door het slachtoffer

Psycho-educatie:

- De cyclus van partnergeweld.
- Dwingende controle.

Stap 4: Ambivalentie beoordelen

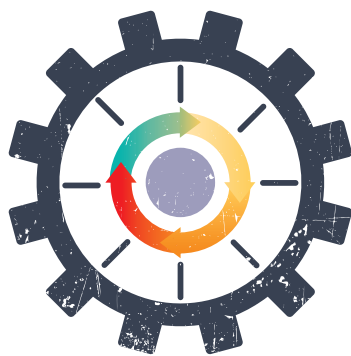
- Een patroon van zelfverloochening/ aangeleerde hulpeloosheid/het slachtoffer richt zich op de dader.
- Dissociatieve stoornissen.
- Peritraumatische stress/posttraumatische stressstoornis.
- Verhoogde tolerantiedrempel: het slachtoffer bagatelliseert en minimaliseert risico's.
- Omkering van schuldgevoel en bescherming van de dader.

Rekening houden met de mate waarin het slachtoffer zich bewust is van het geweld

- Trigger.
- *Point of no return*.
- Overlevingsmodus.

ILLUSTRATIES VAN HET DWINGENDE CONTROLE

Dwingende controle

De cyclus van partnergeweld

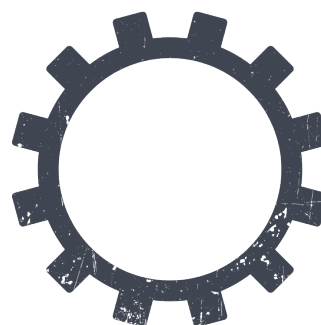
Gedragspatroon

De beleving van het slachtoffer

Strategieën voor dwang en controle

DWINGENDE CONTROLE: EVALUATIEROOSTER VOOR DWANGSTRATEGIEËN¹

Dwang omvat het gebruik van geweld en bedreigingen om een persoon te dwingen te handelen zoals de dader verwacht.

● BESCHERMENDE FACTOR

▲ AANWEZIGHEID VAN GEDRAG

■ RISICOFACOR

FYSIEK GEWELD EN FYSIEKE DWANG

Opgenomen criterium 2 van de COL.15/2020

● Geen fysiek geweld of fysieke dwang.

- ▲ De dader verwondt het slachtoffer (bv.: brandwonden door sigaretten op het lichaam uit te drukken, afranselen, duwen);
- ▲ De dader verhindert het slachtoffer om naar buiten te gaan (bv.: vrijheidsberoving, opsluiting, sleutels afnemen);
- Wurging/Verstikking. ✱

FYSIEKE BEDREIGINGEN EN/OF FYSIEKE KINDERMISHANDELING BEDREIGINGEN OF PARTNERGEWELD IN HET BIJZIJN VAN DE KINDEREN

Criteria 3 (D) en 4 (C) van de COL.15/2020

● Geen bedreigingen;
● Geen geweld tegen de kinderen.

- ▲ Kinderen die rechtstreeks slachtoffer of getuige zijn van geweld;
- ▲ Het kind toont een beschermingsreflex ten aanzien van het slachtoffer (bv. het kind grijpt in om het slachtoffer te beschermen);
- ▲ Het kind wordt tegen diens wens betrokken bij de plannen van de ouder die zich (niet-)gewelddadig gedraagt en wordt zo betrokken bij de dynamiek die richting het slachtoffer wordt toegepast;
- ▲ De ouder (dader) bedreigt het slachtoffer dat die de kinderen nooit meer zal zien;
- De dader dreigt het slachtoffer en/of de kinderen te doden; ✱
- De dader dreigt zelfmoord te plegen. ✱

GEWELD, VERNEDERING EN SEKSUELE JALOEZIE

Criteria 2 B seksueel geweld en 2 (F) en 12 (D) jaloezie van de COL.15/2020

● Geen geweld of seksuele jaloezie.

- ▲ De dader probeert de partner aan diens seksuele verlangens te onderwerpen;
- ▲ De dader dringt aan om seks te hebben, ook als het slachtoffer zich ziek of niet lekker voelt.
- De dader drogeert het slachtoffer zonder diens medeweten en het slachtoffer wordt verkracht;
- Seksuele jaloezie, constante beschuldigingen van ontrouw. ✱

REPRODUCTIEVE DWANG

Kan een voorbode zijn van seksueel geweld

● Geen reproductieve dwang.

- ▲ De dader knoeit met de anticonceptie van het slachtoffer of dwingt het slachtoffer een ongewenste zwangerschap voort te zetten;
- ▲ De dader dwingt het slachtoffer tot abortus of gevaarlijke praktijken die de zwangerschap in gevaar kunnen brengen;
- Doodsbedreiging als het slachtoffer een abortus zou ondergaan. ✱

CONTROLE OVER MIDDELEN (INCLUSIEF ECONOMISCH GEWELD)

Criterium 2 D van de COL.15/2020

- De persoon heeft de middelen om autonoom te kunnen zijn en diens eigenheid te kunnen uitdrukken.

- Het slachtoffer is zo aangedaan door de dynamiek van controle en dwang dat het slachtoffer niet meer in staat is om te werken;
- Het slachtoffer heeft geen toegang tot geld;
- Het slachtoffer wordt de middelen ontzegd die essentieel zijn voor diens ontwikkeling en autonomie (werk, medicijnen, voedsel, water, verwarming, elektriciteit, telefoon, openbare diensten).

EXPLICIETE BEDREIGINGEN

Opgenomen criterium 4 van de COL.15/2020

- Geen expliciete bedreigingen.

- De dader dreigt de familie, vrienden of kinderen van het slachtoffer aan te pakken;
- De dader dreigt ermee zichzelf iets aan te doen of zelfmoord te plegen als het slachtoffer de dader verlaat; ✱
- De dader bedreigt het slachtoffer met wapens. ✱

BELAGING

Belaging is vaak expliciet, maar er gaat een impliciete dreiging van geweld richting het slachtoffer van uit die derden misschien niet als zodanig herkennen.

- Geen belaging.

- De dader bespioneert, volgt het slachtoffer of wacht binnen of buiten op, neemt contact op met familieleden van het slachtoffer;
- De dader verspreidt geruchten over het slachtoffer;
- Het slachtoffer wordt dagelijks gereguleerd door micromanagement, in het bijzonder door de telefoongesprekken, de tijd die wordt doorgebracht in de badkamer, de tijd die wordt besteed aan winkelen, etc, te timen;
- De dader wil altijd weten waar het slachtoffer is;
- De dader controleert waar het slachtoffer zich bevindt.

VERNEDERING

Criterium 2 van de COL.15/2020

- Geen vernedering.

- ▲ Het slachtoffer voelt zich in verlegenheid gebracht, vernederd of gekleineerd door de acties of opmerkingen van diens partner;
- ▲ Denigreren.

CONTROLLEREN VAN UITERLIJK EN VOEDING

- Geen controle van uiterlijk en voeding.

- ▲ De dader wordt boos als het slachtoffer dieetadviezen niet precies opvolgt;
- ▲ De dader kiest de kleren van het slachtoffer omdat de dader wil dat het slachtoffer er piekfijn uitziet;
- ▲ De dader dwingt het slachtoffer andere kleren aan te trekken omdat de dader het slachtoffer te uitdagend of lelijk vindt;
- ▲ De dader controleert alles wat het slachtoffer eet;
- De dader dwingt het slachtoffer om fysieke training te doen om een bepaald uiterlijk te behouden;
- De dader dwingt het slachtoffer kleding te dragen die de dader sexy vindt, maar waardoor het slachtoffer zich ongemakkelijk voelt.

1 Dit rooster is geïnspireerd op het volgende hulpmiddel:

- Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île. (z.d.). Contrôle coercitif : *Outils complémentaires au guide d'accompagnement*.

[https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf]

✱ De bom refereert aan een aantal gedragingen die eerder in COL.15/2020 zijn gedefinieerd als "zeer alarmerende risicofactoren". Hun aanwezigheid duidt op een bijzonder hoog niveau van ernst. Het is dan ook belangrijk om bijzondere aandacht te besteden aan deze factoren.

DWINGENDE CONTROLE: EVALUATIEROOSTER VOOR CONTROLESTRATEGIEËN¹

Controle omvat subtielere strategieën. Deze strategieën van de dader dwingen het slachtoffer om direct of indirect te gehoorzamen; het maakt niet uit of de dader aanwezig is of niet.

● BESCHERMENDE FACTOR

▲ AANWEZIGHEID VAN GEDRAG

■ RISICOFACOR

ISOLEMENT: BEPERKING VAN CONTACTEN

Opgenomen criterium 22 van de COL.15/2020

- Aanwezigheid van een ondersteunend netwerk;
- Het slachtoffer heeft bewegingsvrijheid.

- ▲ De dader laat het slachtoffer zich schuldig voelen als die de deur uitgaat.
- ▲ De dader saboteert afspraken met familieleden.
- De dader verhindert het slachtoffer om naar buiten te gaan/contact op te nemen met familieleden.
- Isolement door seksuele jaloezie. (Criterium 12D van de COL.15/2020). ✨
 - Het slachtoffer wordt na elk uitstapje ondervraagd om alles te weten te komen wat er gebeurd is.
 - Het slachtoffer wordt ervan beschuldigd minnaar(s)/minnares(sen) te hebben.
 - Het slachtoffer wordt ervan beschuldigd te flirten met iedereen in de directe omgeving en is bang om contact met ze te hebben (uit angst voor conflicten).
 - Wanneer het slachtoffer tijd doorbrengt met vrienden/vriendinnen, wordt het slachtoffer ervan beschuldigd homoseksueel/lesbisch te zijn.

STEREOTIEPE UITSPRAKEN EN STEREOTIEP GEDRAG²

Criterium 10 van de COL.15/2020

- De partner is op zoek naar een gelijkwaardige relatie en is in staat om de eigen fouten te erkennen.

- De dader stelt stereotiepe uitspraken en stereotiep gedrag om geweld te rechtvaardigen en te verklaren:
 - Natuur, bv.: "het zit in de aard van een man om agressief te zijn".
 - Gender, bv.: "het is de rol van een vrouw om huishoudelijk werk te doen".
 - Systeemgebonden, bv.: religie gebruiken om anderen te onderwerpen.
 - Provocatie, bv.: "het slachtoffer vroeg erom".
 - Betwisting, bv.: "het slachtoffer is gek".
 - Slachtofferschap, bv.: "ik heb een moeilijke jeugd gehad".

UITEN VAN KRITIEK

Criterium 2 D van de COL.15/2020

- De partner waardeert en erkent de kwaliteiten van diens partner.

- ▲ Het slachtoffer wordt dagelijks 'gereguleerd' door 'micromanagement': de dader bekritiseert alles wat het slachtoffer doet en geeft het slachtoffer het gevoel dat die 'alles verkeerd doet'.
- ▲ Het slachtoffer wordt beledigd en gekleineerd en verwacht op elk moment kritiek te krijgen.

1. Dit rooster is geïnspireerd op het volgende hulpmiddel:

- Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île. (z.d.). *Contrôle coercitif : Outils complémentaires au guide d'accompagnement*. [https://wiws.ca/wp-content/uploads/2022/04/Contrôle-coercitif_French_Final.pdf]

2. Bureau du Coroner. (2022). *Agir ensemble pour sauver des vies. Deuxième rapport annuel du comité d'examen des décès liés à la violence conjugale*. [https://www.coroner.gouv.qc.ca/fileadmin/Organisation/Rapport_annuel_comit%C3%A9_violence_conjugale_2022.pdf]

✨ De bom refereert aan een aantal gedragingen die eerder in COL.15/2020 zijn gedefinieerd als "zeer alarmerende risicofactoren". Hun aanwezigheid duidt op een bijzonder hoog niveau van ernst. Het is dan ook belangrijk om bijzondere aandacht te besteden aan deze factoren.

INTIMIDATIE

- Afwezigheid van intimidatie.

- ▲ De dader rijdt gevaarlijk wanneer die boos is op het slachtoffer en het slachtoffer is doodsbang.
- ▲ De dader vernielt de kleren en lievelingsspullen van het slachtoffer.
- ▲ De dader weigert weg te gaan als het slachtoffer dat vraagt en het slachtoffer voelt zich geïntimideerd.
- ▲ De dader gooit en maakt voorwerpen kapot in huis of slaat met een voorwerp in de directe nabijheid van het slachtoffer.
- ▲ De dader gaat dicht bij het slachtoffer staan en intimideert met non-verbaal gedrag.
- ▲ De dader mishandelt de huisdieren van het slachtoffer.

ZWANGERSCHAP

KWETSBAARHEIDSFACTOR

Zwangerschap, bevalling, postnatale periode = Criterium 16 van de COL.15/2020

Risicofactor voor nieuwe vaders = zwakkere identiteitscohesie

Identiteitscohesie = zichzelf begrijpen, zichzelf kennen, een stabiel gevoel van identiteit behouden in de tijd.

- Respect voor elkaars ouderschap;
- Taken verdelen binnen het koppel;
- Evenwicht tussen werk en privé mogelijk;
- Aanwezigheid van een ondersteunend netwerk om 'nieuwe ouders' te helpen.

- ▲ De dader bepaalt hoe de bevalling en het geven van borstvoeding zullen plaatsvinden, tot welke leeftijd het acceptabel is of wil flesvoeding opleggen. Opmerking: dit gedrag kan ook na de scheiding optreden. Bijvoorbeeld: eisen dat het kind wordt gespeend in ruil voor co-ouderschap.
- ▲ De dader dwingt het slachtoffer om geslachtsgemeenschap te hebben na de bevalling.
- ▲ De dader weigert om aanwezig te zijn bij medische onderzoeken en bevallingen met als doel het slachtoffer pijn te doen.
- ▲ De dader neemt controle over beslissingen tijdens medische onderzoeken, brengt het slachtoffer in verlegenheid en/of kleineert in het bijzijn van gezondheidswerkers.

CONTROLE OVER DE RELATIE MET DE KINDEREN

- Respect voor elkaars ouderschap;
- Taken verdelen binnen het koppel;
- Evenwicht tussen werk en privé mogelijk;
- Aanwezigheid van een ondersteunend netwerk om 'nieuwe' ouders te helpen.

- ▲ De dader ontzegt de kinderen elk contact met de ouders of familie van het slachtoffer zonder geldige reden.
- ▲ De dader heeft geen directe betrokkenheid bij de kinderen, maar bekritiseert alles wat het slachtoffer doet met betrekking tot de kinderen (de manier waarop de kinderen worden gevoed, opgevoed, getroost, etc.).
- ▲ Als de kinderen zich misdragen, ziek of lastig zijn, geeft de dader het slachtoffer de schuld en zegt dat het diens schuld is.
- ▲ Als de dader boos wordt, neemt die de kinderen met zich mee en zorgt die ervoor dat het slachtoffer de kinderen niet ziet.
- ▲ Tijdens ruzies worden de kinderen erbij gehaald als getuigen.
- ▲ Als het slachtoffer reageert op de controle/het geweld, beschuldigt de dader het slachtoffer ervan het gezin 'kapot te maken' of 'kapot te willen maken', waar de kinderen bij zijn.
- ▲ Als het slachtoffer probeert de kinderen discipline bij te brengen, grijpt de dader in en zegt dat ze niet naar het slachtoffer moeten luisteren of geeft de kinderen toestemming om het tegenovergestelde te doen van wat het slachtoffer heeft gevraagd.
- ▲ De dader manipuleert de kinderen om als verklikker op te treden en alles wat het slachtoffer doet en onderneemt te rapporteren.
- ▲ De dader beschuldigt het slachtoffer ervan verantwoordelijk te zijn voor de schoolmoeilijkheden van de kinderen. De dader zegt dat dit komt door de slechte genen van het slachtoffer.
- ▲ Als de dader op de kinderen moet passen, zorgt die niet voor ze, valt in slaap of verlaat het huis waardoor het slachtoffer genoodzaakt is plannen af te zeggen.

- ▲ De dader vindt dat de kinderen 'van zichzelf zijn' maar dat het slachtoffer verantwoordelijk is voor de zorg en weigert zich ermee te bemoeien of iets voor ze te betalen.
- ▲ De dader toont nooit ouderlijke eensgezindheid tegenover de kinderen.
- ▲ De dader neemt stelling tegen het slachtoffer waar de kinderen bij zijn en ondermijnt het ouderlijk gezag van het slachtoffer.
- ▲ Als de dader alleen is met de kinderen, worden er geen grenzen of regels opgelegd.
- ▲ De dader beschuldigt het slachtoffer ervan een slechte ouder te zijn zonder goede reden; alles wat het slachtoffer doet, voldoet nooit aan de verwachtingen van de dader.
- ▲ De dader wil niet samenwerken met de jeugdbescherming of een professional die de kinderen kan helpen. Voorbeeld: dader weigert een psycholoog of maatschappelijk werker voor het kind in te schakelen.
- ▲ De dader kleineert het slachtoffer op impliciete wijze. De dader praat bijvoorbeeld voortdurend negatief over het slachtoffer zonder geldige reden, tot het punt waarop de kinderen in de visie van de dader geloven.
- De dader geeft de kinderen alcohol of drugs.
- De dader gebruikt ongepaste opvoedingstechnieken voor de kinderen waardoor het slachtoffer zich zorgen maakt over hun veiligheid.
- Wanneer de kinderen ziek zijn, weigert de dader ze de nodige medicatie te geven.
- De dader eist dat de baby mag huilen en geeft aan dat het slachtoffer zich niet met diens beslissing moet bemoeien.

DOOR HUMEUR, WOEDE, BEDREIGING

- De partners voelen zich vrij om met elkaar te communiceren en te discussiëren. Uitwisselingen vinden plaats in volledige transparantie. Er zijn onderwerpen die 'conflict' veroorzaken maar het onderwerp van de ruzie blijft voor beide partners centraal staan.

- ▲ Als het slachtoffer vijf minuten te laat is, is het bang dat de dader boos wordt.
- ▲ De dader verwacht dat het slachtoffer maar wissen naar diens pijnen moet dansen en wordt boos als het slachtoffer hierbij tekortschiet of weigert dit te doen.
- ▲ De dader geeft het slachtoffer de stiltebehandeling en het slachtoffer moet begrijpen wat het fout heeft gedaan en zich verontschuldigen.
- ▲ De dader wordt depressief en het slachtoffer moet alles doen om de dader op te vrolijken.
- ▲ De dader voelt zich meer slachtoffer van diens verleden en houdt geen rekening met de ervaringen van diens partner.
- ▲ Als het slachtoffer niet alles doet wat de dader wil, bedreigt de dader het slachtoffer met verschillende dingen. De dader kan het slachtoffer bijvoorbeeld aangeven bij de SDJ of de werkgever, de sociale dienst bellen, etc.
- ▲ De dader vertelt dat die nooit zal accepteren dat het slachtoffer hen verlaat.
- ▲ De dader dreigt ermee het slachtoffer te verlaten en alleen te laten met alle lasten (kinderen, huis, etc.).
- Samenleven met de dader is erg stressvol omdat het slachtoffer nooit weet wat de woede van de dader zal uitlokken.
- De emoties van de dader bepalen de sfeer en beïnvloeden de emoties van anderen. Als het slachtoffer iets 'verkeerds' doet, wordt de dader kwaad en weigert dan met het slachtoffer te praten.
- De dader hoeft niet te praten, diens non-verbale gedrag is al genoeg voor het slachtoffer om te begrijpen dat de dader niet blij is. Bijvoorbeeld: dicht bij het slachtoffer staan, vuisten gebald.
- Als de dader woedend is, is het slachtoffer bang.
- Tijdens ruzies is het slachtoffer soms bang voor wat de dader zou kunnen doen, dus stopt het slachtoffer met discussiëren.

- Als de dader boos is, verdwijnt die voor een paar uur, dagen of weken (*ghosting*).
- Het slachtoffer is bang voor de reactie van de dader als het slachtoffer 'ongehoorzaam' is.

DOOR BESCHERMING EN AANDACHT

- Partners zorgen op een gezonde en respectvolle manier voor elkaars behoeften.

- ▲ De dader vindt het niet prettig als het slachtoffer het huis verlaat omdat de dader zegt dat die zich zorgen om het slachtoffer maakt.
- ▲ De dader vergezelt het slachtoffer bij alle uitstapjes omdat de dader zegt dat die geen minuut zonder het slachtoffer kan.
- ▲ De dader doet boodschappen zodat het slachtoffer niet naar buiten hoeft.
- ▲ De dader aarzelt niet om de jaloezie van het slachtoffer uit te lokken waardoor het slachtoffer zich emotioneel onzeker voelt.
- ▲ De dader zegt dat die het slachtoffer kan helpen om tekortkomingen op te lossen. De dader moedigt aan om een lijst te maken van alles wat er mis is met het slachtoffer.
- De dader wordt woedend als een andere man of vrouw tegen het slachtoffer praat. Als de dader een man is, kan de dader zeggen dat hij ze niet vertrouwt omdat volgens hem alle mannen maar aan één ding denken (jaloezie/genderstereotype gebaseerd op aard dat een oncontroleerbaar libido suggereert). ✨
- De dader vertelt het slachtoffer dat die nooit hoeft te werken omdat de dader besloten heeft voor het slachtoffer te zorgen.
- De dader rijdt het slachtoffer naar het werk en haalt het slachtoffer weer op zodat collega's geen 'verkeerde indruk' zouden krijgen. ✨

DOOR HET OPLEGGEN VAN REGELS

- Partners hebben een gelijkwaardige relatie.

- De dader legt eigen (algemene, specifieke, geschreven, impliciete, onderhandelde) regels op waaraan het slachtoffer zich moet onderwerpen. Zoniet volgen er expliciete of impliciete represailles.
- Het slachtoffer voelt zich verward omdat deze regels complex, tegenstrijdig, onvoorspelbaar en veranderlijk lijken.

DOOR HET ONTKENNEN VAN WAARNEMINGEN

*Gevolgen voor het slachtoffer:
het gevoel 'gek' te worden en een afname van het zelfvertrouwen van het slachtoffer*

- Partners hebben een gelijkwaardige relatie.

- ▲ De dader gedraagt zich erg wreed en zegt dan tegen het slachtoffer te gevoelig te zijn of geen gevoel voor humor te hebben.
- ▲ De dader maakt afspraken en zegt dan dat die nooit iets dergelijks heeft gezegd.
- ▲ De dader is agressief en beledigend tegen het slachtoffer en als de dader ermee geconfronteerd wordt, beschuldigt die het slachtoffer ervan te overdrijven of verhaaltjes te verzinnen.
- ▲ De dader is zeer geïnteresseerd in het gevoelsleven van het slachtoffer en probeert het slachtoffer ervan te overtuigen een psychiater te gaan opzoeken.
- ▲ De dader daarentegen beweert dat die zelf volkomen normaal is.
- ▲ De dader vertelt het slachtoffer dat die zich voortdurend problemen inbeeldt, gaat overdrijven.
- ▲ Als het slachtoffer een serieus gesprek probeert te voeren, behandelt de dader het slachtoffer alsof het slachtoffer diens zelfbeheersing verliest, wat niet het geval is.
- ▲ Het is al gebeurd dat er persoonlijke kledingstukken of souvenirs uit het huis van het slachtoffer zijn verdwenen.

- ▲ Het is al gebeurd dat er post van het slachtoffer is gestolen.
- ▲ Volgens het slachtoffer veranderen dingen in huis van plaats of verdwijnen ze op een 'onverklaarbare' manier.
- ▲ Het slachtoffer is ervan overtuigd gek te worden.
- ▲ Het slachtoffer beschrijft dat het al is gebeurd dat de partner voor de hand liggende dingen ontkent.
- De dader verzint verhalen en zorgt er dan voor dat het slachtoffer het eigen geheugen niet meer vertrouwt. De dader zegt dat het slachtoffer paranoïde is.
- De dader slaat het slachtoffer en vraagt later hoe die zich heeft pijn gedaan.
- De dader laat het slachtoffer huilen en pathologiseert door te zeggen dat het slachtoffer niet normaal is.

DOOR HET WEGNEMEN VAN INTIMITEIT EN EIGENHEID

Gevolgen voor het slachtoffer:

patroon van zelfverloochening, onvermogen om burgerschap uit te oefenen, onvermogen om eigenheid te ontwikkelen, beperking van individuele vrijheden

- De partners respecteren elkaars verantwoordelijkheden (ouderlijk, beroepsmatig, etc.) en respecteren elkaars werkzaamheden. Ze tonen volwassenheid (emotioneel) ten opzichte van elkaar, op een algemene manier, ze zorgen voor hun respectieve behoeften, gaan correct om met hun emoties. Ze drukken zich vrij uit.
- ▲ Het slachtoffer moet altijd beschikbaar zijn om aan de behoeften van de dader te voldoen, hoe druk het slachtoffer het ook heeft.
- ▲ De dader verwacht dat het slachtoffer diens werkzaamheden altijd aan de kant schuift als de dader aandacht wil, maar de dader doet nooit iets terug.
- ▲ De dader geeft het slachtoffer het gevoel slaaf te zijn.
- ▲ Als het slachtoffer probeert te praten, onderbreekt de dader voortdurend, verdraait de dader woorden of vergeet de dader wat het slachtoffer net heeft verteld.
- ▲ Als het slachtoffer een probleem probeert aan te kaarten, verandert de dader onmiddellijk van onderwerp.
- ▲ De dader komt onaangekondigd bij het slachtoffer thuis wanneer de dader daar zin in heeft of houdt zich nooit aan afspraken waardoor het slachtoffer geen andere afspraken kan maken.
- ▲ Als het slachtoffer probeert diens mening te geven over welk onderwerp dan ook, reageert de dader niet, verlaat die de kamer of lacht die het slachtoffer uit.
- De dader weigert het slachtoffer toegang te geven tot zijn belangrijke papieren en/of papieren van de kinderen (kaarten, identificatie, immigratie, paspoort, certificaten, etc.).
- De dader verhindert het slachtoffer alleen te douchen; de dader moet altijd samen met het slachtoffer douchen.
- De verwachtingen van de dader met betrekking tot het huishouden zijn zo hoog dat het slachtoffer nooit tijd heeft om iets anders te doen en dit heeft invloed op de balans tussen werk en gezin (als de dader een man is: genderstereotypering, stereotiepe rolverdeling binnen het koppel).
- De dader helpt het slachtoffer nooit als de kinderen ziek zijn of als het slachtoffer bedlegerig is. Of de dader belooft het, maar doet het niet (als de dader een man is: genderstereotypering, stereotiepe rolverdeling binnen het koppel).
- Controle over middelen:
 - De dader verhindert het slachtoffer om persoonlijke hygiëneproducten te gebruiken zoals toiletpapier, zakdoeken, maandverband en tampons.
 - De dader verhindert dat het slachtoffer in bed slaapt.
 - De dader verhindert dat het slachtoffer toegang heeft tot douche, bad en toilet.

DOOR HET NEMEN VAN EENZIJDIGE BESLISSINGEN

Gevolgen voor het slachtoffer: onderwerping, verlies van houvast en eigenheid, verlies van controle over het eigen leven

- In het algemeen slagen de partners erin om op een respectvolle manier met elkaar in gesprek te gaan. Zelfs als er conflicten ontstaan, blijft het onderwerp van het conflict voor beide partijen centraal staan.

- ▲ De dader moet altijd het laatste woord hebben.
- ▲ De dader laat het slachtoffer geloven dat de beslissing aan zichzelf is, maar als de beslissing niet naar de zin van de dader is, lijdt het slachtoffer uiteindelijk onder de gevolgen (slachtoffer krijgt de schuld).
- ▲ De dader geeft het slachtoffer de indruk dat het slachtoffer de touwtjes in handen heeft zonder dat dit echt zo is.
- ▲ Zodra het slachtoffer denkt dat er overeenstemming is bereikt met de dader, doet de dader precies het tegenovergestelde van wat er is besloten.
- ▲ Als het slachtoffer het heeft over een beslissing die de dader heeft genomen zonder het slachtoffer te raadplegen, vraagt de dader waarom het slachtoffer steeds weer terugkomt op een kwestie waarover al een beslissing is genomen.
- ▲ De dader vertelt het slachtoffer dat over bepaalde kwesties gewoon niet te onderhandelen valt.
- Als de dader een man is, zegt de dader dat het aan de man is om beslissingen te nemen (genderstereotypering). ✱

VERANTWOORDELIJKHEID AFSCHUIVEN OP HET SLACHTOFFER

Gevolgen voor het slachtoffer: verlies van houvast, schuldgevoel, patroon van zelfverloochening

- Elk van de partners aanvaardt en erkent zijn of haar fouten.

- ▲ Als het slachtoffer zegt aan de dader dat die te autoritair of te kritisch is, antwoordt de dader dat het slachtoffer het is die dit bij hem uitlokt.
- ▲ De discussie gaat uiteindelijk altijd over de persoonlijkheid van het slachtoffer.
- ▲ De dader zegt dat die niet nuchter kan blijven zolang die samenwoont met een 'gekke vrouw/man'.
- ▲ De dader zegt tegen het slachtoffer dat die niet boos zou worden als het slachtoffer de kinderen rustig en onder controle kon houden.
- ▲ De dader maakt het slachtoffer verantwoordelijk voor diens persoonlijke hygiëne. Als het slachtoffer bijvoorbeeld tegen hem ingaat, weigert de dader dagenlang of zelfs wekenlang te douchen.
- ▲ De dader zegt dat die niet zo vaak met andere mensen op stap zou gaan als het slachtoffer beter voor hen zou zorgen.
- De dader zegt dat die goed kan opschieten met andere mensen en dat het daarom door het gedrag van het slachtoffer is waardoor die 'de controle verliest' (stereotiep slachtoffergedrag).
- De dader vertelt het slachtoffer dat als het slachtoffer hen ooit verlaat, hij zelfmoord zal plegen en dat het dan de schuld van het slachtoffer zal zijn. ✱
- De dader verliest diens baan en geeft het slachtoffer de schuld en weigert nu een nieuwe baan te zoeken.

VIA (NIEUWE) TECHNOLOGIE

Gevolgen voor het slachtoffer:

schuldgevoelens als het slachtoffer naar buiten gaat, het gevoel bespioneerd en gevolgd te worden, wat kan escaleren tot een vorm van 'paranoia', angst om naar buiten te gaan en angst om zelfs maar de mogelijkheid te opperen alleen naar buiten te gaan

● Elke partner heeft bewegingsvrijheid.

- ▲ Ongelegen sms'jes/telefoontjes die bij het slachtoffer een reactie van angst opwekken als er niet meteen gereageerd wordt.
- ▲ Controle via sociale netwerken. Bijvoorbeeld: elke nieuwe activiteit op sociale netwerken leidt tot een ondervraging.
- ▲ Als het slachtoffer zonder de dader uitgaat, gaat de dader het slachtoffer negeren door oproepen en sms'jes niet meer te beantwoorden om die een schuldgevoel te geven.
- ▲ De dader eist de wachtwoorden van de sociale netwerken van het slachtoffer/identiteitsdiefstal.
- ▲ De dader eist dat de GPS geactiveerd wordt als het slachtoffer uitgaat.
- ▲ Tonen van compromitterende foto's en video's.
- ▲ De dader verhindert dat het slachtoffer diens eigen telefoon kan gebruiken.
- ▲ De dader controleert contacten van het slachtoffer op sociale netwerken onder het voorwendsel dat die met het slachtoffer wil praten of om het slachtoffer een schuldgevoel te geven omdat er contact is gemaakt zonder met de dader te hebben gesproken.
- ▲ De dader staat erop dat het slachtoffer diens locatie altijd deelt, om het slachtoffer te kunnen helpen als er iets zou gebeuren.
- ▲ De dader installeert spyware op een van de apparaten van het slachtoffer (computer, telefoon, tablet, etc.).

BIJLAGE 4

DWINGENDE CONTROLE

EVALUATIEROOSTER VOOR DWANG- EN CONTROLESTRATEGIEËN NA SCHEIDING¹

Tijdens de scheiding kan de dader van intentie² veranderen en overgaan van een intentie van controle naar een intentie van vernietiging. Het is daarom mogelijk om een verandering in de gebruikte strategieën waar te nemen, of om te zien dat sommige strategieën die al worden toegepast, meer uitgesproken, versterkt, geïntensiveerd of vaker worden ingezet. Een dynamiek van dwingende controle die voortduurt na de scheiding is een situatie die automatisch als alarmerend moet worden beschouwd en toezicht vereist.

Het doel van dit schema is om bepaalde gedragingen te verklaren die meestal onopgemerkt blijven na een scheiding, ook al maken ze deel uit van een dynamiek van dwingende controle. Aarzel (zeker niet) niet om de risicofactoren te beoordelen die aanwezig zijn in de andere evaluatieroosters van dwang- en controlestrategieën.

● BESCHERMENDE FACTOR

AANWEZIGHEID VAN GEDRAGINGEN
▲ DIE DEEL KUNNEN UITMAKEN VAN EEN
DWINGENDE CONTROLEDYNAMIEK

■ RISICOFACOR

ECONOMISCH GEWELD NA SCHEIDING

- Het slachtoffer slaagt erin werk en zorg voor de kinderen te combineren;
- De kosten voor de kinderen worden verdeeld tussen de (voormalige) partners.
- ▲ Bankrekeningen van anderen gebruiken om financiële middelen te verbergen;
- ▲ Al het geld van gezamenlijke rekeningen, spaartegoeden of spaartegoeden van kinderen opnemen;
- ▲ Schulden blijven maken op naam van de ex-partner.
- ▲ Ervandoor gaan en het slachtoffer verantwoordelijk houden voor gedeelde financiële verplichtingen;
- ▲ De dader gebruikt bedreigingen om de kinderen te dwingen bij zich te komen wonen om alimentatie te krijgen;
- ▲ Dreigen de overeengekomen betalingen stop te zetten;
- ▲ Het slachtoffer dwingen geld te lenen van familie of vrienden;
- ▲ Weigeren alimentatie te betalen;
- ▲ Toevlucht nemen tot vormen van economisch misbruik zoals:
 - Achterhouden van persoonlijke documenten (visa, paspoorten, diploma's);
 - Het slachtoffer huur of een hypotheek in rekening brengen voor een gemeenschappelijke woning waar de dader woont;
 - De toegang tot gemeenschappelijke economische middelen blokkeren;
 - Het vermogen van het slachtoffer om te werken of te studeren belemmeren;
 - Familie en vrienden die het slachtoffer financieel steunen, intimideren en belagen.
- ▲ Beschadigen van gezamenlijke eigendommen met kosten tot gevolg;
- ▲ Schulden blijven maken op naam van het slachtoffer of via gezamenlijke producten;
- ▲ Ervandoor gaan en het slachtoffer verantwoordelijk houden voor de gedeelde financiële producten.

INSTRUMENTALISERING VAN DE INSTELLINGEN VAN DE SOCIALE DIENST JEUGDRECHTBANK (SDJ), FAMILIERECHTBANKEN, IMMIGRATIEDIENSTEN EN PSYCHIATRISCHE ZIEKENHUIZEN

● Justitie beschermt slachtoffers en kinderen.

- ▲ Dreigen de autoriteiten te bellen en/of contact op te nemen;
- ▲ Dreigen het slachtoffer 'gek' te laten lijken en/of het slachtoffer 'gek' te laten lijken tegenover instanties.

GEBRUIKEN VAN DE OMGANGSREGELING MET DE KINDEREN EN CO-ouderschap OM CONTROLE DOOR TE ZETTEN

● Ondersteunend netwerk.

- ▲ Systematisch kritiek leveren op de schoolkeuzes van het slachtoffer voor de kinderen, zonder dat dit constructief is;
- ▲ Het slachtoffer de schuld geven van de moeilijkheden/tekortkomingen van de kinderen;
- ▲ Voorkomen dat er voor de kinderen doktersafspraken worden gemaakt zodat het geweld niet wordt ontdekt;
- ▲ Een gezondheidswerker (psycholoog, arts, etc.) inschakelen die de kant van het verhaal van de dader kiest zodat het geweld onopgemerkt blijft;
- ▲ Het slachtoffer bespioneren tijdens videogesprekken of telefonisch contact met het kind.

GEBRUIKMAKEN VAN BELAGING EN INTIMIDATIE

● Ondersteunend netwerk.

- ▲ Fysiek geweld gebruiken of het slachtoffer bedreigen om geld los te krijgen;
- ▲ Het slachtoffer lastigvallen door het slachtoffer te dwingen van locatie/naam/baan/opleiding te veranderen;
- ▲ Het slachtoffer laten betalen voor de activiteiten/behoefte van het kind of de kinderen wanneer slachtoffer contact heeft met het kind;
- ▲ De kinderen verwennen met dure cadeaus om het slachtoffer minderwaardig te laten voelen;
- ▲ Kinderen aanmoedigen om het slachtoffer te vernederen in verband met de financiële situatie;
- ▲ Weigeren om basismiddelen voor de kinderen te delen;
- ▲ Weigeren bij te dragen aan extra uitgaven voor de kinderen;
- ▲ Voorwerpen vernielen die toebehoren aan of herinneren aan de andere ouder of de kinderen;
- ▲ Een contactverbod verbreken door de kinderen als voorwendsel te gebruiken;
- ▲ De andere ouder of de kinderen bedreigen of stalken;
- ▲ De dader aanwezigheid kenbaar maken terwijl die buiten de door de rechtbank opgelegde geografische grenzen blijft;
- ▲ Een (huis)dier mishandelen;
- ▲ Derden inschakelen om de ander lastig te vallen.

GEBRUIKEN EN MISBRUIKEN VAN JURIDISCHE PROCEDURES

● Ondersteunend netwerk;

- ▲ Opzettelijk gebruik maken van gerechtelijke procedures om contact met de kinderen, echtscheiding, eigendom, geschillen enzovoort te regelen met als doel het slachtoffer eronder door te krijgen (fysiek, psychologisch en financieel);
- ▲ Niet verschijnen in de rechtszaal, wat tot uitstel leidt;
- ▲ Verplichte documenten achterhouden;
- ▲ Het slachtoffer laten betalen voor haar advocaatkosten.

MANIPULEREN VAN INSTELLINGEN

● Ondersteunend netwerk.

- ▲ Achterpoortjes in de wetgeving gebruiken om de eigendommen te beschermen;
- ▲ Werkloos of zelfstandig worden om geen alimentatie te hoeven betalen voor echtgenoot/echtgenote/kind;
- ▲ Weigeren alimentatie te betalen hoewel die over voldoende financiële middelen beschikt;
- ▲ Verzwijgen/weigeren om het echte inkomen bekend te maken;
- ▲ Belastingfraude om financiële verplichtingen te ontlopen;
- ▲ Het valselijk melden van uitkeringsfraude door het slachtoffer.

ONDERMIJNEN VAN DE OPVOEDKUNDIGE KWALITEITEN VAN DE EX-PARTNER

● Ondersteunend netwerk.

- ▲ De eet- en slaapgewoonten van de kinderen ontregelen;
- ▲ De ex-partner niet op de hoogte houden van de sociale, emotionele en fysieke behoeften van de kinderen;
- ▲ Ingaan tegen de regels die de ex-partner de kinderen oplegt;
- ▲ Bezoekrecht of regelingen eisen die schadelijk zijn voor de kinderen.

BIJLAGE 5

DWINGENDE CONTROLE: LIJST MET DWANG- EN CONTROLESTRATEGIEËN

● BESCHERMENDE FACTOR

▲ AANWEZIGHEID VAN GEDRAG

■ RISICOFACOR

DWANG:

Dwang omvat het gebruik van geweld en bedreigingen om de persoon te dwingen te handelen zoals de dader verwacht (Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île, z.d. ; Stark, 2007).

	Aanwezigheid van gedragingen?	Geïdentificeerde gedragingen	Geïdentificeerde risicofactor(en)	Welke gedragingen moeten opgevolgd worden?
Fysiek geweld en fysieke dwang <i>Risicofactor: criterium 2 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Fysieke bedreigingen en/of fysieke kindermishandeling Bedreigingen of partnergeweld in het bijzijn van kinderen <i>Criteria 3 (D) en 4 (C) van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Geweld, jaloezie en seksuele vernedering <i>Criteria 2 B seksueel geweld en 2F en 12 D jaloezie, van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Reproductieve dwang	☐ JA ☐ NEE			
Economisch geweld tijdens de relatie <i>Criterium 2 D van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Expliciete bedreiging en doodsb bedreigingen <i>Risicofactor: criterium 4 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Belaging <i>Belaging kan beter worden omschreven als rekening wordt gehouden met andere factoren zoals duur, intensiteit, ingrijpende gevolgen, tijdstip en impliciete en expliciete bedreigingen (Logan, T. en Walker, R. 2009). Met andere woorden, door te focussen op de inhoud van de belaging is het mogelijk dat de ernst ervan of de totale impact op het slachtoffer niet goed wordt ingeschat.</i>	☐ JA ☐ NEE			
Vernedering <i>Criterium 2 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Controleren van uiterlijk en voeding	☐ JA ☐ NEE			

CONTROLE:

Controle is subtieler. De strategieën van de dader dwingen het slachtoffer om zich ondergeschikt te maken, om afhankelijk te zijn, om de dader direct of indirect te gehoorzamen; het maakt niet uit of de dader aanwezig is of niet (Refuge pour les Femmes de l'Ouest de l'Île, z.d. ; Stark, 2007).

De dader buit de middelen en mogelijkheden van het slachtoffer uit voor persoonlijk gewin, ofwel door het slachtoffer de middelen te ontnemen die ze nodig heeft om onafhankelijk te zijn, zich te verzetten of te ontsnappen, ofwel door het dagelijkse gedrag van het slachtoffer aan te sturen.

	Aanwezigheid van gedragingen?	Geïdentificeerde gedragingen	Geïdentificeerde risicofactor(en)	Welke gedragingen moeten opgevolgd worden?
Isolement/beperking van contacten <i>Criterion 22 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Stereotiepe uitspraken en stereotiep gedrag <i>Criterion 10 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Kritiek <i>Criterion 2 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Intimidatie	☐ JA ☐ NEE			
Moederschap: zwangerschap en bevalling, controle over de relatie met de kinderen <i>Criterion 16 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Humeur, boosheid en impliciete dreiging <i>Criterion 16 van de COL.15/2020</i> <i>Risicofactor: criterium 4 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Door bescherming en aandacht <i>Beschermingsstrategieën door aandacht, het opleggen van eigen regels en het ontkennen van waarnemingen kunnen deel uitmaken van psychologisch geweld.</i> <i>Risicofactor: criterium 2 A van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Opleggen van regels	☐ JA ☐ NEE			
Ontkennen van waarnemingen	☐ JA ☐ NEE			
Wegnemen van intimiteit en eigenheid	☐ JA ☐ NEE			

Eenzijdige beslissing	☐ JA ☐ NEE			
Verantwoordelijkheid afschuiven op het slachtoffer <i> criterium 10 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			
Technologie gebruiken om te bespioneren en te controleren zonder medeweten van het slachtoffer	☐ JA ☐ NEE			
Geweld na scheiding <i> criterium 10 van de COL.15/2020</i>	☐ JA ☐ NEE			

Aanwezigheid van dwang:	☐ ☐ ☐ ☐ 	Beoordelingsdatum:
	AAN TE VINKEN	
Aanwezigheid van controle:	☐ ☐ ☐ ☐ 	Beoordelingsdatum:
	AAN TE VINKEN	

Aanvullende aantekeningen:

AMBIVALENTIE

● BESCHERMENDE FACTOR

■ RISICOFACITOR

PATROON VAN ZELFVERLOOCHENING • AANGELEERDE MACHTELOOSHEID HET SLACHTOFFER RICHT ZICH OP DE DADER

- Het slachtoffer is in staat om: voor zichzelf te zorgen, te werken, voor de kinderen te zorgen, tijd voor zichzelf te nemen.
- Sterke aanwezigheid van dit copingmechanisme. Het slachtoffer onderwerpt zich en richt zich op de dader (en/of is zich hier niet van bewust).
- 'Managen' van de gevolgen om de dader tevreden te houden

DISSOCIATIEVE STOORNISSEN

- Gemiddelde dissociatiescore (Dissociative experience scale).
- Hoge dissociatiescore (Dissociative experience scale) en aanwezigheid van verschillende psychoforme en somatoforme symptomen + en –.

PERITRAUMATISCHE STRESS

	Initieel	1 maand	3 maanden
IES-R-score			
BDI-score			
PDEQ-score			
PDI-score			

- Lage score.
- Hoge score.

POSTTRAUMATISCHE STRESS-STOORNIS PCL-5

- Lage score.
- Hoge score.

VERHOOGDE TOLERANTIEDREMPEL: HET SLACHTOFFER BAGATELLISEERT EN MINIMALISEERT RISICO'S

- Het slachtoffer onderwerpt zich om zichzelf te beschermen;
- Het slachtoffer is gewend aan geweld en minimaliseert de gevolgen voor zichzelf en diens omgeving.
- Het slachtoffer begrijpt de veiligheidsproblematiek.

EINDBEOORDELING

AAN TE VINKEN

EEN VEILIGHEIDSPAN IMPLEMENTEREN

Controleer of er geen dreigend gevaar is⁵⁵

Focus op interventies die prioriteit geven aan de veiligheid van het slachtoffer en diens naasten.

Bijvoorbeeld: “Voelt u zich veilig als u mijn kantoor verlaat?”; “Weet uw ex-partner dat u hier bent?”; “Wilt u dat iemand met u meeloopt naar uw auto?”

Richt het onderzoek op het vaststellen van de risicofactoren die verband houden met dwingende controle en raadpleeg de lijst met risicofactoren waarop gelet moet worden.

Houd rekening met gerelateerde gebeurtenissen die buiten een gerechtelijke procedure vallen (bv. poging tot zelfmoord).

Verzamel getuigenissen van vrienden, collega's, burens enzovoort.

Handel snel wanneer een schending van de voorwaarden wordt gemeld.

Stel een plan op met het oog op de veiligheid van het slachtoffer (bv. zoeken van een beter beveiligde computer of mobiele telefoon waartoe de partner geen toegang heeft, veranderen van wachtwoorden en beveiligingsvragen voor online accounts, enz.).

Netwerk van en voor het slachtoffer⁵⁶

Breng het slachtoffer in contact met de hulplijn 1712 en de netwerken van opvanghuizen en vluchthuizen,⁵⁷ die het best geplaatst zijn om de situatie te beoordelen.

Nagaan of het slachtoffer een hulpverlener kent: psycholoog, maatschappelijk werker, enz.

Als het slachtoffer geen beroep wil doen op een hulpverlener, zorg er dan voor dat het kan rekenen op de steun van iemand uit de naaste omgeving (familie, vrienden).

Vluchtplan voor noodgevallen⁵⁸

Het slachtoffer helpen een vluchtplan op te stellen voor als het geweld escaleert.

1) De verschillende stappen van het vluchtplan voor noodgevallen uitstippelen:

- Tot wie kan het slachtoffer zich wenden in geval van nood?

- Wie moet gebeld worden?
- Noteer het nummer van de politie of de contactpersoon onder een andere naam (bv. schoonheidsspecialist(e), kapper, enz.).

2) Bewaar belangrijke documenten op een veilige plek.

Opmerking: maak kopieën en verstop de originelen bij een familielid of op een veilige plaats.

- Identiteitskaarten, paspoorten, geboorteakten, ziekenfondsklevers, immigratiedocumenten voor alle gezinsleden;
- Schoolgegevens en vaccinatiebewijzen;
- Rijbewijzen en inschrijving van het voertuig;
- Medicijnen, voorschriften, medische gegevens voor alle gezinsleden;
- Echtscheidingspapieren, voogdijregelingen, gerechtelijke bevelen, straatverboden, huwelijksakte;
- Lease- of huurovereenkomst, eigendomsakte van de woning, boekje hypotheekbetalingen.

3) Verstop kleding, dubbele huis- en autosleutels, geld enzovoort bij een familielid.

4) Maak een koffer voor noodsituaties klaar met daarin bijvoorbeeld een paar kledingstukken, speelgoed, knuffels voor de kinderen, voorwerpen met sentimentele waarde.

5) Leg geld voor een taxi opzij op een makkelijk bereikbare plaats.

Veiligheidsplan als het slachtoffer nog bij de partner woont

- Zorg voor een codewoord voor naaste familieleden (de kinderen) om ze discreet te laten weten dat ze hulp moeten invoeren.
- Verzet je niet zodat de dader het gevoel heeft dat die de situatie onder controle heeft.
- De werkgever op de hoogte brengen.
- Vraag de kinderen om een veilige kamer in huis te kiezen, bij voorkeur een kamer die op slot kan. Het is belangrijk om kinderen duidelijk te maken dat de eerste regel van het veiligheidsplan is dat ze de kamer waar het geweld plaatsvindt moeten verlaten.
- Leg de kinderen uit hoe ze hulp kunnen invoeren.

55. Fragment uit Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022). *Boîte à outils : Le contrôle coercitif prédicteur de risques homicides*. p. 4. [https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2022/11/Outils3-WEB_vf.pdf].

56. Fragment uit Regroupement des maisons pour femmes victimes de violence conjugale. (2022). *Boîte à outils : Le contrôle coercitif prédicteur de risques homicides*. p. 4. [https://maisons-femmes.qc.ca/wp-content/uploads/2022/11/Outils3-WEB_vf.pdf].

57. Voor meer informatie over de hulplijn, zie: www.1712.be. Voor een lijst met hulpdiensten voor slachtoffers van partnergeweld in Vlaanderen, raadpleeg de volgende pagina: <https://www.slachtofferzorg.be/familiaal-geweld>

58. Gebaseerd op Peel Committee Against Woman Abuse. (z.d.). *L'élaboration d'un plan de sécurité*. <http://www.pcawa.net/uploads/1/4/7/1/14711308/frenchsafetyplan1.pdf>

Colofon

Uitgever

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
Victor Hortaplein 40, 1060 Brussel
02 233 44 00
gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be
<https://igvm-iefh.belgium.be>

Verantwoordelijke uitgever

Michel Pasteel, directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Literatuuronderzoek

Marie Denis: projectcoördinator/klinisch psycholoog,
Observatoire Féministe des Violences Faites aux Femmes

Marine Daubercie: stagiaire psycholoog, Observatoire Féministe des
Violences Faites aux Femmes

Houda Essoufi: stagiaire psycholoog

Laura Truong: juridisch onderzoeker/jurist, Observatoire Féministe des
Violences Faites aux Femmes

Ontwerp gidsen en instrumenten

Marie Denis: klinisch psycholoog, Observatoire Féministe des Violences
Faites aux Femmes

Concept

Tandemm.be/graphisme/

Numéro de dépôt

D/2023/10.043/10

De functies, titels en graden die in deze publicatie worden gebruikt, verwijzen naar personen van eender welk geslacht of genderidentiteit

Deze publicatie is ook beschikbaar in het Frans.

Dankwoord:

We willen graag het collectief Mères Veilleuses, de actoren op het terrein en de slachtoffers bedanken met wie dit instrument wordt ontwikkeld.